

เรื่อง

แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา

หลักธรรม ของผู้ครองเรือน

และวิถีชีวิตของคน

รวมโดย

พระครูภานาวิสุทธิ์

วัดอัมพัน อ. พนมบุรี จ. สิงห์บุรี

คำนำ

สถานที่ได้จะเจริญหรือเสื่อม ก็อยู่ที่คนผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในที่นั้น เพราะสถานที่เป็นวัตถุไม่มีชีวิตใจที่จะสร้างความเจริญหรือความเสื่อมให้เกิดกันเองได้ คนด่างหากเป็นผู้สร้างวัตถุขึ้น และสร้างความเสื่อมความเจริญให้แก่วัตถุที่ถูกสร้างขึ้น

วัดอัมพวัน อําเภอพระนครศรี จังหวัดสิงห์บุรี ในอดีตเช่นไร ข้าพเจ้าไม่เคยเห็น แต่ในปัจจุบันข้าพเจ้าได้ไปเห็นมาแล้ว และยอมรับว่าเป็นวัดที่เจริญ ทั้งในด้านวัตถุและบุคคลที่มีอยู่ในวัดนั้น การยอมรับเช่นนี้ เม้นแต่ทางราชการก็รับว่า เป็นวัดพัฒนาทวาย ที่คือเป็นวัดที่มีความเจริญเป็นก้าวย่างได้ แม้สมเด็จพระสังฆราช องค์สกลมหาสังฆปริญญา ก็ได้ทรงประทานพัดพัฒนาและประกาศนียบัตรให้แก่เจ้าอาวาสวัดอัมพวันให้เป็นวัดเจริญ

สภาพวัดนี้ที่กิสมากมแห่งชาติ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ก็รับรองด้วย โดยเป็นค่ายพัฒนาจิตใจยุวชนของชาติขึ้นที่วัดอัมพวันถึง ๒ ครั้ง เฉพาะครั้งที่ ๒ คุณอภัย จันทวนล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้เกียรติเป็นผู้ไปเบ็ดค่าย พร้อมกับผู้มีเกียรติ ข้าราชการ พอก้า ประชาชน เป็นอันมาก

พระครุภานิวัติธรรม เป็นเจ้าอาวาสวัดอัมพวัน เป็นพระธรรมที่รักงาน ขยายทำงาน สนใจงาน กันกว้างๆ ผลในงาน ติดตาม

ผลงาน เหมือนกับว่างานเป็นชีวิตจิตใจของท่าน ความสุขของท่านอยู่ที่ทำงาน จัดว่าเป็นกำลังของคณะสงฆ์และพระศรัทธาลด้อยลง ประเทศชาติ

ในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๑๖ ท่านพระครูได้รับเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระครูชนເອກຝ່າຍວັບສສນາຫຼວມ ຄະໂຄນຍານຸ້ມຍົງ ປູາຕົມດຣ ແລະຜູ້ເກາຮັນບັດ້ອ ຈຶ່ງມີຄວາມປຳລັນປົດຍິນດີເປັນອ່ອຍ່າງຍິ່ງ ໄດ້ຮ່ວມກັນຈັດການທັນຮັບຄວາຍ ເພື່ອສະອອງຄຸນ ຄວາມດີຂອງທ່ານพระครູງກວານວິສຸທົ່ງ

ในงานนີ້ ท່ານพระครູງໄດ້ອະນຸມາເຮືອງ “ແກ່ນແທ້ຂອງພຣະພູທະສານາ” ແລະ “ຮຣມຂອງຜູ້ຄຣອງເຮືອນ” ທີ່ທ່ານເຊີ່ຍນີ້ນ ໄให້ຄະແຜ່ຜູ້ຈັດການພິມພົບແຈກເປັນທະລິກດ້ວຍ

ຂ້າພເຈົ້າໃນนามຂອງຄະນະສ່ວນທີ່ນີ້ ຈຶ່ງຂອຂອບຄຸນຄະແຜ່ຜູ້ຈັດການທັນຮັບໃນກຽນ ຈັ້ວາເປັນການສັ່ງເສົ່າມຄນິ້ດ ເປັນການໄທກຳລັງໃຈແກ່ຄນິ້ດ ທ່ານຜູ້ທີ່ໄດ້ຮ່ວມການກຽນ ຜ້ອມວ່າລົງທູນນ້ອຍແຕ່ຈະໄດ້ກໍໄວຍ່າງນໍາຍາດ ເພຣະວ່າແມ່ທ່ານຈັດການຫີ່ອມາໃນການເພີ່ມກຽງເດືອຍວ່າເຫັນນີ້ແຕ່ທ່ານພຣະຄຣກວານວິສຸທົ່ງ ຈະຕ້ອງທ່ານເພື່ອຄະນະສ່ວນແລະພຣະສານາ ຕລອດຄົງປະເທດຊາຕີແລະປະຈາຊນ ໄປຈຳກວ່າຈະສັນໜີວິທີຂອງທ່ານທີ່ເຄີຍ

ขออาນຸພຣະຮັກກວ້າຍແລະບຸ້ຄຸກຸລ ຈັກຸ່ມກຣອງທ່ານພຣະຄຣກວານວິສຸທົ່ງ ແລະຜູ້ສ່ວນຫ້າຍແລ້ວອານັ້ນທຸກໆ ທ່ານ ໄใหເປັນຜູ້ປຣາກ-ຈາກສຣພຖົກ໌ ໂກກ ໂຣກ ກ້າຍ ອຸປສຣຄ ອັນກຣາຍທ່າງໆ ເຈິ່ງດ້ວຍອາຍຸ ວວວະ ສຸຂະ ພລະ ປົງການ ຄຸນສາຮສມບັດ ຮ່ມເຢັນອູ້ນໃນຮ່ວມເງາພຣະພູທະສານາ ແນ້ປຣາດນາສິ່ງໄດ້ໂດຍຫອບ ພອງສໍາເລົ້າສົມຄວາມປຣາດນາທຸກປະກາງ

ພຣະຫຣມວໂຮຄນ

ວັດປະກຸມຄົງຄາ ກຽງເທັມຫານຄາ
๒๕ ດັນວາມຄມ ๒๕๑๖

แก่นแท้ของ พระพุทธศาสนา

มีพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก ที่ไม่ทราบว่าแก่นธรรมของพระพุทธศาสนาคืออะไร หรอนัยหนัง ไม่รู้ว่าพระพุทธเจ้าทรงสอนอะไรเป็นหลักสำคัญ การที่พระองค์ทรงอุสานะ เสด็จาริกไปในที่ต่าง ๆ ตั้งแต่ตรัสรูป จนถึงเดชจดับขันธ์ปรินพพาน รวมเป็นเวลาถึง ๔๕ ปี ก็เพื่อยุดประสังค์อันเดียวคือ ทรงสั่งสอนแก่นธรรม ๓ ประการเท่านั้น คือ-

๑. การละความชั่ว ๒. การทำความดี ๓. การชำระใจให้บริสุทธิ์ ในบรรดาศรัทธาต่าง ๆ ทั้งที่เกิดขึ้นก่อนพระพุทธศาสนา และที่เกิดมาในภายหลัง ต่างก็มีหลักสอนให้ละความชั่ว และให้ทำความดี เป็นประการสำคัญ แต่ไม่มีศาสนาใดที่สอนถึงวิธีชำระใจให้บริสุทธิ์ ซึ่งเป็นวิธีที่มีอยู่ก็แต่ในพระพุทธศาสนาเท่านั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงเลิ่งเห็นโดยแจ้งชัดว่า โลกของเรานี้ เป็นโลกของความทุกข์ คือการเกิด แก่ เสื่อม ตาย เป็นทุกข์ การผลักพรางจากกันเป็น

ทุกๆ ความเสียใจเป็นทุกๆ ความเหี้ยแห้งใจเป็นทุกๆ มูลเหตุที่ก่อให้เกิดทุกๆ ก็คือต้นเหตุ คือ ความอยาก ซึ่งก่อให้เกิดกิเลส เกราะ ภัยรังควาจิก ได้แก่ โกรธ หลง ที่จะให้พันทุกๆ จึงจำจะต้อง ตัดมูลเหตุ หรือกิเลส ต้นเหตุ ออกไปให้สิ้น เมื่อถูกกิเลสต้นเหตุให้ หมดไปได้หมดแล้ว จิตก็จะบริสุทธิ์ เป็นการคับทุกๆ ให้สิ้นเชิง แต่ ทราบได้ผู้ใดยังไม่สามารถจะทำให้กิเลสต้นหามหมดไปได้ ผู้นั้นก็จะ ประสบทุกๆ และวิญญาณที่เกิด อยู่ในสังสารวัฏอยู่เรื่อยไป ต่อเมื่อ สามารถถูกกิเลสต้นหามดสิ้นแล้ว ก็จะพบความคับทุกๆ หรือที่สุด แห่งทุกๆ คือนิพพาน ไม่ค้องวิญญาณเกิดอีกต่อไป และพระองค์ ก็ได้ทรงคัมภีร ทางคับทุกๆ หรือวิธีจะทำให้ทุกๆ คับโดยสิ้นเชิง นั่นคือ อริยสัจสี่ ซึ่งเป็นธรรมวิเศษที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้

วิธีจะทำให้ทุกๆ คับ หรือวิธีชั่วระยะใจให้บริสุทธิ์นั้น ตามหลัก พระพุทธศาสนาเรียกว่าการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน หรือการปฏิบัติ ธรรม การเจริญวิปัสสนากรรมฐานนี้ เป็นทางเดียวเท่านั้น ที่จะทำ ให้ผู้ปฏิบัติได้รู้แจ้งเห็นจริงในธรรมวิเศษของพระพุทธเจ้า ที่เรียกว่า บรรลุธรรมคณนิพพาน

หนทางอันประกอบด้วยองค์แปดประการอันประเสริฐได้แก่;

๑. ความเห็นชอบ คือความรู้ในทุกๆ ความรู้ในเหตุให้เกิด ทุกๆ ความรู้ในการคับไม่เหลือแห่งทุกๆ ความรู้ในหนทางเป็นเครื่อง ให้ถึงความไม่เหลือแห่งทุกๆ

๒. ความคั่งริห์ชอบ คือความคั่งริห์ในการออกจากภัย ความ คั่งริห์ในการไม่พยานหา ความคั่งริห์ในการไม่เบียดเบียน
๓. วาจาชอบ คือ เว้นจากพูดหยาให้แทรก เว้นจากพูดหยา ไม่เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ

๔. ภารงานชอบ เว้นจากการม่าสัตว์ ลักษณะ ประพฤติ ผิดในการ

๕. อาชีวะชอบ คือการละการหาเลียงชีพในทางที่ผิด สำเร็จ การเบนอยู่คือการหาเลียงชีพที่ชอบ

๖. ความเพียรชอบ คือปลูกความพอใจ พยายามปราบ ภัย ความเพียร ประคองจิตตั้งใจไว้ เพื่อความไม่นั่งเกิดขึ้นแห่งภุคธรรม อันลามกที่ยังไม่เคยนั่งเกิด เพื่อการละเสียซึ่งภุคธรรมอันลามกที่ นั่งเกิดขึ้นแล้ว เพื่อความนั่งเกิดขึ้นแห่งภุคธรรม ที่ยังไม่เคยนั่งเกิด เพื่อความยั่งยืน ความไม่เลอะเลื่อน ความอ่องกงยิ่งขึ้น ความไฟบุญ ความเจริญ ความนั่งเกิดขึ้นแห่งภุคธรรมนั่งเกิดขึ้นแล้ว

๗. ความระลึกชอบ คือความเป็นผู้มีสติ เห็นภายในกายอยู่ เห็นเวทนาในเวทนาอยู่ เห็นจิตในจิตอยู่ เห็นธรรมในธรรมอยู่ นี้ ความเพียร เครื่องเผาปา มีความระลึกทั่วทั่วพร้อมมีสติ นำความ พอกใจ และความไม่พอใจในโลกออกเสียได้

๘. ศั้งใจมั่นชอบ คือเพราะสังค์จากภัย สงค์จากภุคธรรม เข้าถึงญาณที่ ๑ อันมีวิทกวิจาร มีบีตและสุข อันเกิดจากวิเวกแล้ว

และอยู่หนทาง หรือมรรค ๘ นี้ คือระเบียบการครองชีวิตตามธรรมในพระพุทธศาสนาในเบื้องต้น การศึกษาในเรื่องอัทภาพของมนุษย์ ซึ่งพระพุทธศาสนาได้จำแนกออกเป็นส่วนต่างๆ ๕ ส่วน เรียกว่า เบญจขันธ์ ได้นำไปสู่ความรู้ตามเป็นจริงในสามัญลักษณะทั้ง ๓ ของชีวิต และสังสารทั้งปวง อันได้แก่ความไม่เที่ยง ความทุกข์ความไม่มีคุณ การศึกษาถึงอริยสัจสี่ จะนำไปสู่ความรู้ตามความเป็นจริง ว่า ความทุกข์นั้นได้ผูกพันอยู่กับชีวิตของคนเราตั้งแต่เกิด จนกระทั้งตาย เหตุที่ซักน้ำให้เกิดความทุกข์นั้น ได้แก่ตัวเหา เมื่อตัดเหาซึ่งเป็นเหตุเสียแล้ว ทุกชั่งเป็นผล ย่อมดับไปตาม เพราะว่า ตัวเหา เป็นเหตุของอุปทาน คือความเข้าไปยึดถือเบญจขันธ์ว่าเป็นคุณ อันเป็นจุดอุบัติของทุกข์ทั้งปวง ดังนั้น เมื่อตัดเหาดับ อุปทานก็ดับไปตาม เมื่อความเข้าไปยึดถือเบญจขันธ์ ถูกถอนออกไปได้สิ้นเชิงแล้ว ความทุกข์ก็เป็นอนันตุกถอนไปด้วย ในขณะเดียวกัน เบญจขันธ์ ที่ดำรงอยู่ก็จะเป็นแต่สักว่าเบญจขันธ์ที่แปรเปลี่ยน จะเสื่อมจะแตกทำลายไปอย่างไร ก็ไม่ก่อความทุกข์ให้แก่ใคร เพราะไม่มีใครเข้าไปยึดถือมันเสียแล้ว (เพื่อที่จะเข้าใจความเป็นเหตุเป็นผลของธรรมเหล่านี้ให้เจ้มแจ้งสมควรจะศึกษาธรรมปฎิจสมุปบาท อันแปลว่าสภาพอันยาศัยกันเกิดขึ้น)

หนทางหรือมรรคเบ็ด เป็นธรรมปฎิบัติเพื่อบรรลุถึงความดับทุกข์สิ้นเชิง ระบบหรือวิธีการปฎิบัติ เพื่อให้บูญญาจัก คือได้

ความเห็นธรรมนี้ ได้แก่การปฏิบัติวิบัติสนากรรมฐาน หรือการเจริญสติบัญชานทั้ ๔ ตามที่พระบรมศาสดาได้ทรงแสดงไว้ ในมหาสติบัญชานสูตร

หากว่าพุทธศาสนานิกขน ผู้เลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาได้ทำความขวนช่วย ศึกษาธรรมเหล่านี้อันได้แก่การศึกษาในเรื่องเบญจขันธ์ ไตรลักษณ์ หรือสามัญลักษณะทั้งสาม อริยสัจฯ ๔ ปฎิจสมุปบาท และวิธีการเจริญสติบัญชานให้เข้าใจอย่างดีแล้ว ข้าพเจ้าเข้าใจ ว่าการศึกษาเช่นนี้ จะเป็นการเพียงพอแก่การกระทำเข้าใจในหลักธรรมของพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง และเมื่อได้มีการปฏิบัติวิบัติสนากรรมฐาน จันได้ความเห็นธรรมด้วยแล้ว ผู้นั้นก็จะใช้อว่าได้รับเอาธรรมสัจธรรมไว้สมดังปรารถนา อันเป็นมหัศจรรย์ของพระบรมศาสดา ทั้งจะได้ชื่อว่า เป็นผู้ทำการบูชาพระบรมศาสดาด้วยการบูชาอย่างแท้จริง การบูชาอย่างอื่นนอกไปจาก การปฏิบัติเพื่อน้อมนำธรรมเข้ามาบรรจุไว้ในดวงใจแล้ว พระบรมศาสดาได้ยกย่องไว้

การศึกษาธรรมตามหัวข้อข้างต้นนี้ หาได้ก่อภาระมากมาย จนเหลือวิสัยที่คนทั่วไปจะศึกษาไม่ ท่านพุทธศาสนานิกขน ผู้ควรพินพระบรมศาสดา และผู้หวังประโยชน์จากการธรรมะในศาสนาของพระองค์ จะได้ทำการศึกษา พร้อมทั้งทำการพิสูจน์คุณค่าของธรรมะด้วยตนเอง

เนื่องด้วยธรรม ในพระพุทธศาสนาจะสำเร็จประโยชน์แก่ผู้ศึกษาได้ ก็ต่อเมื่อได้มีการนำเอกสารนี้ไปปฏิบัติด้วยตนเอง ด้วย

เหตุจะนี้ เมื่อพระบรมศาสดาได้ทรงประกาศคันพับบรมสัจธรรมของพระองค์ออกไปแล้ว จึงได้ออกหนทางที่จะบรรลุธรรม อันจะสามารถดับความทุกข์ได้สั่นเชิง รวมทั้งได้ทรงแสดงวิธีการปฏิบูติ อันจะนำเราในยสัตว์ให้บรรลุธรรมวิเศษนั้นด้วย หนทางและวิธีการปฏิบูติที่เราจำเป็นจะต้องศึกษาสักตัวยการทำความเข้าใจให้ถูกต้องนั้น คือ มรรค ๕ บัญชาน ๕ และวิบัติสนากรรมฐาน ธรรมในพุทธศาสนานั้น หากว่าตัดหรือหักหักการทั้งสามนี้เสียแล้ว ก็จะเท่ากับตัดเอาความเป็นพุทธศาสนา หรือตัดพระมหาธรรมยิ่งของพุทธศาสนาออกไปที่เดียว อริยมรรคมีองค์ ๕ อันเป็นทางคำเนินให้ถึงความดับทุกข์นั้น เป็นสิ่งที่มิอยู่แต่ในพุทธศาสนาเท่านั้น ไม่มีอริยมรรค เช่นนี้ในศาสนาอื่น ความสำคัญยังขาดของมรรค ๕ นั้น ย่อมเห็นได้จากพระคำรัสของพระบรมศาสดา ที่ตรัสแก่นักบัวซผู้หนึ่งก่อนหน้าจะปรินิพพานว่า ดูกรสุทัท ในธรรมวินัยของศาสดาองค์ใด ไม่ประกอบอยู่กับธรรมอันเป็นเครื่องคำเนินไปอย่างถูกต้อง ๕ ประการ (คือมรรค ๕) ในธรรมวินัยนั้น ย่อมไม่มีบุคคลผู้เป็นโสดาบัน สมก伽ามี อนาคามี หรือ อรหันต์ ในธรรมวินัยใด มีธรรมเป็นเครื่องคำเนินไปอย่างถูกต้อง ๕ ประการ ดังกล่าวแล้ว ในธรรมวินัยนั้นย่อมมีบุคคลผู้เป็นโสดาบันเป็นสมก伽ามี อนาคามี และอรหันต์ ดูกรสุทัท ในธรรมวินัยของเรานี้ ประกอบอยู่กับธรรมเป็นเครื่องคำเนินอย่างถูกต้อง ๕ ประการดังกล่าวแล้ว ในธรรมวินัยนี้จึงมีบุคคลผู้เป็นโสดาบัน สมก伽ามี อนาคามี และอรหันต์

ดูกรสุทัท หากภิกษุสาวกของเรา ยังคงปฏิบูติในธรรมเป็นเครื่องคำเนินไปอย่างถูกต้อง ๕ ประการนี้เพียงไกแล้ว โลกนี้ก็จักยังไม่ว่างจากพระอรหันต์อยู่เพียงนั้น

สติบัญชาน ๕ คือ ความมีสติทั้งมั่นอยู่ในการพิจารณา กาย เวทนา จิต ธรรม อันเป็นแนวปฏิบูติ เพื่อบรรลุธรรมวิเศษนั้น ที่เป็นแนวปฏิบูติที่มิแต่ในพุทธศาสนาเท่านั้น และพระบรมศาสดาได้ทรงยืนยันว่า เป็นหนทางเดียวที่เป็นทางคำเนินไปเพื่อความบริสุทธิ์ หมุดจดของสัตว์ทั้งหลาย เพื่อการกำราบลวงเสียซึ่งความโศก และความร้ายรำพัน เพื่อความตั้งอยู่ไม่ได้แห่งทุกข์และโทณนั้น เพื่อบรรลุธรรมอันสัตว์พิรริ เพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง

การปฏิบูติบัญชานก็คือ การเจริญสติบัญชานหง ๕ เพื่อได้กวางตาเห็นธรรมอันลึกในพุทธศาสนา การเห็นธรรมอันลึกก็คือ การเห็นสภาวะธรรม ตามความเป็นจริงมิใช่เห็นแต่เพียงมายาและสมมติ แล้วก็หลงกิดอยู่ อันเป็นเหตุให้ต้องจมอยู่ในกองทุกข์ อย่างถอยก้าวไม่ออกซึ่วซิวแด่ชีวิตเล่า

การปฏิบูติบัญชาน เป็นเรื่องพื้นฐานของการเข้าถึงธรรมในพุทธศาสนาอย่างไร และเป็นเรื่องที่คุ้มควรแก่ผู้ที่เรียกตนว่า พุทธศาสนาเช่นเพียงไร แม้จะได้เลิ่งเห็นคุณค่าอันล้นพ้นของวิบัติสนา กรรมฐาน จะขอเชิญถึงเรื่องวิบัติสนาด้วยอีกด้วยดังนี้:-

วิบัติสนากรรมฐาน มิใช่เป็นเรื่องของการนั่งหลับตา เพื่อให้เห็นภาพวิจารณ์สติ หรือเพื่ออิทธิฤทธิ์ใด ๆ วิบัติสนากรรมฐาน เป็นเรื่องของการศึกษาชีวิต เพื่อที่จะปลดเปลื้องความทุกข์ท่านา ประการออกเสียจากชีวิต หรือปลดเปลื้องชีวิตออกเสียจากความทุกข์ เป็นเรื่องของการค้นหาความจริง “ขอหันมั่นคืออะไรกันแน่” เหตุ ไนนคนเรางึงควบชีวิตะบึงไปบนถนนแห่งความชรา พยานิ และ มนธรรม อย่างไม่ลักละ เหตุไนนคนเรางึงไม่รู้สึกเห็นอยู่หน่ายในชีวิตที่ ผ่านมาในความเหี้ยวดแห้งๆ และคับแค้นใจผ่านมา ในความสมหวัง แล้วก็ผิดหวัง หัวเราะแล้วก็ร้องไห้ด้วยหน้าช้ำแล้วก็ลับบุกบัง เหตุ ไนนจึงไปถ่อมลงกับการกระโจนขึ้นกระโจนลงของชีวิต ที่ได้ผ่านมาใน วิตอันยืดยาว โดยไม่เคยสำนึกร่ว่า มันมีอาการประดุจคนบ้า เหตุไนน ดาวเรืองได้พลอยเห็นดิบเห็นดีไปกับเข้าด้วย อะไรเล่าที่ผลักดันให้ชีวิต โผลดแล่นไปอย่างน่าสมเพชเช่นนั้น แล้วก็ยังทำให้เจ้าของชีวิตซึ่งชั่น ไปถูกยักภัยจากการที่คล้ายกับคนบ้าเช่นนั้น อะไรเล่าที่มาทำให้ดวงหน้า ที่หัวเราะร่าเริงอยู่เมื่อวานนี้ กลับนอนน้ำตาไปในวันนี้อะไรเล่าที่มา ทำให้ลืนกล่าวยาจากอ่อนหวานอยู่เมื่อชั่วโมงก่อน กลับมากล่าวยา หายบ้ายาในชั่วโมงนี้ อะไรเล่าที่มายกย่องแต่ความคิดของเราให้แปร เปลี่ยนไปมา ในระหว่างบำบูญคุณโทษ ไม่มีอุตถงได้ อะไรเล่าก็อ ทักษิการที่อยซักใหญ่อยู่เบื้องหลัง การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้

ตามปกติเราอาจไม่เคยตั้งบัญชาเหล่านั้นตามคนเองเลย ตาม ปกติเราปล่อยให้ชีวิตดำเนินไปตามที่มั่นเฝ่ายดำเนินมาอย่างไร ก็อย่างนั้น เราปล่อยให้ความเคยชินนำชีวิตของเราไปตามที่มั่นไก่ดำเนินมา บีแล้วบีเล่า จาวยเด็กไปจนสู่วัยชรา และเราเก็บเต็มใจที่จะปล่อยให้มั่นนำไป จน กระทั้งถึงเชิงทะเล ก็เป็นการตรวจสอบอยู่ที่เจ้าความเคยชิน อัน ความมอบหมายให้เป็นผู้นำชีวิตของเรานั้น โดยทั่วไปแล้วมันมิได้ทำ หน้าที่เป็นคงประทับให้โดย มันเป็นแต่ความมีดับอด และดังนั้น ก ไม่เป็นที่นำไปประหลาดใจ ที่มั่นได้นำชีวิตของเรากระหึกระหุนไป ตามเรื่องของมั่น เราได้ปล่อยให้มั่นนำไป โดยที่เราไม่เคยสำนึกรู้ว่า เราได้ตกเป็นทาสของมั่นอย่างโงหัวไม่เข้า และอย่างน่าสมเพชเหลือเกิน

การปฏิบัติวิบัติสนากรรมฐาน เป็นเรื่องของการศึกษา ชั้นช้อนของชีวิต ให้แตกกระจายออกไป จนมองเห็นความจริงในสิ่ง ทั่ง ๆ ที่แตกกระจายออกไปนั้น เป็นเรื่องของการค้นหาความจริง ของชีวิตตามวิธีการ ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงกระทำมา ก็อเพ่งมองเข้าไป ในชีวิตของตนเอง เพื่อถูกการเคลื่อนไหวทั้งมวล ภายใต้ความรู้ของเราง ผ่านสังเกตวิจารณ์แต่กุศลและอกุศลธรรม ที่คำนินไปในทั่วของเราง

ด้วยการปฏิบัติวิบัติสนากรรมฐาน โดยใช้เวลาของการปฏิบัติ ทั้งหมดเพ่งมองเข้าไป แต่ในชีวิตของตนเองดังนี้ บัญชาต่าง ๆ ดังที่

ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น จะผูกเข้ามาในความนิยมของเรา และเราก็จะพับคำตอบปัญหาเหล่านั้นอย่างครบถ้วนและแจ่มแจ้ง เราจะพบชีวิตที่ปล่อยให้ความเคยชิน หรือใจที่ปราศจากสติที่น้ำไปนั้น ซ่างแตกต่างกันอย่างลึกลับ กับชีวิตที่ผูกไว้กับสติ และปล่อยให้สติเป็นผู้นำ วิบัติสตานกรรมฐานเริ่มนั้นด้วยการปลดแยกตัวเรา เริ่มนั้นด้วยการปลดปล่อยตัวเราจากความเป็นทาสของความเคยชิน หรือใจที่ไม่อยู่ในความควบคุมของสติ นับตั้งแต่เริ่มการปฏิบัติวิบัติสตานกรรมฐาน ชีวิตของคนเราจะได้รับความเป็นไท และเราจะทราบได้เองว่า ตั้งแต่มีชีวิตมาเราไม่เคยได้รับความเป็นไทเช่นนี้มาก่อนเลย นับตั้งแต่วางนั้น แทนความมีคุณอด เรายังได้จุดดวงประทีปให้แก่ชีวิตของเรา ดวงประทีปนั้น แท้จริงก็อยู่ประจำกับชีวิตของเรานั้นเอง แต่เราไม่ได้จดมันขึ้น บางทกอาจเป็นด้วยเราไม่ทราบว่า เราเมื่อดวงประทีปติดอยู่กับตัวเรา เราพอดอยู่เสมอถึงกว่า สติ บัญญา เราใช้บัญญาอยู่เสมอ ก็จริง แต่สตินั้น แท้จริงแล้ว เราไม่ยอมใช้ันอีกนัก ทั้งที่สตินั้นมีคุณค่าแก่ชีวิต และจำเป็นแก่ชีวิตที่มีคุณค่าอย่างเหลือที่ประมาณได้ ประทีปดวงนั้นคือ สติ นับตั้งแต่เริ่มปฏิบัติวิบัติสตาน เราจะได้ขาดประทีปดวงนั้น แสงสว่างจะค่อยกลืน และโพลงขึ้นเป็นลำดับ จนถึงขั้นที่เราสามารถเห็นสีต่างๆ ที่ແงอยู่ในความมืด และที่เราไม่เคยเห็นมาก่อน

ตามปกติเราไม่ทราบดีกว่า ความทุกข์ความเดือดร้อนใจ นานาประการ ที่เกิดขึ้นแก่ชีวิตของเรานั้น มันมีที่น่าเหตุมาจากอะไร และมันผ่านเข้ามาสู่ชีวิตโดยทางไหน โดยทว่าไปเรามิได้เคยสนใจคันคว้าหาเหตุผลในเรื่องนี้ และเราก็จะต้องรับมัน โดยถือเสียว่า เป็นเรื่องธรรมชาติของชีวิต อันคนเราไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่เมื่อเราเอาใจผูกไว้กับสติ โดยไม่ปล่อยให้ใจห้องเหี้ยวไปไหนต่อไหน ตามความเคยชินของมันแล้ว ความจริงบางอย่างก็จะปรากฏแจ่มแจ้งขึ้นมาในใจของเรา และเราก็จะทราบก็ว่า ความทุกข์ร้อนใจต่างๆ นานานั้น มันมีที่น่าเหตุมาจากอะไร และมันผ่านเข้าสู่ชีวิตของเราโดยทางไหน

การปฏิบัติวิบัติสตานกรรมฐาน คือการระดมເօສຕິທິງໝາດທີ່ມີอยู่ในคัวเรารออกมาใช้ประโยชน์ในการดับทุกຮູ່ ให้ได้ผลคືກືສຸດທີ່ຈະทำໄດ້ และการปฏิบัติวิบัติสตานกรรมฐาน เราจะทราบหักในคุณค่าอันอัศจรรย์ของสติที่เราไม่เคยคิดเห็นเช่นนี้มาก่อน ใจที่ล้ำพ่องมีพิยศ และมีความทะгалะทะกลام เมื่อนกับไฟ้อนไม้ร้ากอื່ນด้วยเชื้อจะเชื่องลง และร้ากจำกัดความต้องการของมัน เมื่อถูกสติเข้าถือบังเหียนไว้ การปฏิบัติวิบัติสตาน คือการอัญเชิญสติที่ดูกทดสอบทั้งไว้ในความตໍาต้อย ขันมานั้นบลลังก์ของชีวิต และเมื่อสติขึ้นสูบลลังก์แล้ว ใจจะคลานเข้ามานอบถวายบังคมอยู่เบื้องหน้าสติ สติจะบังคับมิให้ใจແຍอกไปกับหารมณ์ต่างๆ ภายนอก และใจจะก่อຍົກົນກับการสงบอยู่กับ

อารมณ์อันเดียว ที่สติอยบังคับให้สงบอยู่ เมื่อใจทึ่มนั่นคือแล้ว การรู้ความความเป็นจริงก็จะเป็นผลติดตามมา และเมื่อนั้นแหล่ เราจึงทราบได้ว่าความทุกข์มันมาจากใน และจะสกัดกันมันได้อย่างไร นั้นแหล่คืออานิสงส์ของวิบัติสนากรรมฐาน

ภัยหลังที่ได้ทุ่มหาลาภไปอย่างเต็มที่ จิตใจของผู้ปฏิบัติก็จะได้สมผัสกับสัจจะแห่งสภาวะธรรมต่างๆ อันผู้ปฏิบัติไม่เคยเห็นอย่างซึ้งใจมาก่อน ผลงานอันมีค่าล้ำเลิศของสติ บวกกับกำลังของสมารถจิต จะทำให้เราเห็นอย่างแจ้งชัดว่า ความทุกข์ร้อนนานาประการนั้น มันไม่เลี้ยวมาสู่ชีวิตของเรา ทางซ่องทางทั้ง ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ น ความทุกข์สารพัดชนิดรวมทั้งกุศลและอกุศลธรรม สารพัดชนิด ตลอดจนการกระทำ บ้า บอ คาย แตก ทุกชนิด ตั้งแต่ทางสามรูปและอกุศลมูลทั้ง ๓ ประการคือ โลกะ โภสະ โมหะ ก็มาจากการซ่องทางทั้งหกหน้านั้น และมิได้มามากทางอื่นอีกเลย การสกัดกันความทุกข์ และนำปอกรุ่งทั้งมวล จึงจะต้องทำกันที่ซ่องทางทั้งหมดนั้น จะต้องสร้างทำนบั้น ณ ที่แห่งนั้น และตัวทำนบั้นนั้น ก็คือสติอีกนั้นแหล่

พุทธศาสนา เรียกซ่องทางทั้ง ๖ นั้นว่า อายุตนะ แปลว่าท่อตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ คือ อายุตนะภายใน ทุกข์และบ้าปอกรุ่งดำเนินเข้ามาสู่ชีวิตโดยอายุตนะ หรือที่คือภายในทั้ง ๖ นี้ เช้า

ทำการติดต่อกับอายุตนะภายนอก คือที่ต่อภายนอก ๖ อย่าง ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โภภรรุพะ ธรรมารมณ์ อายุตนะภายนอกและภายนอกรวม ๑๒ นี้ เข้าติดต่อกันเป็นคู่ๆ ตากับรูป หูกับเสียง จมูกกับกลิ่น กายกับโภภรรุพะ (ได้กับสิ่งที่มาถูกต้องภายใน) ใจกับธรรมารมณ์ เมื่ออายุตนะคู่ๆ ได้ทั้งคิดต่อ กันเข้า จิตก็เกิดขึ้น ความติดต่อ กันระหว่าง อายุตนะภัย ในและภายนอกนั้นเอง เป็นที่เกิดของจิต และณ ที่นั้นเอง ที่เราได้ทราบว่า จิตมิใช่เป็นสิ่งที่มีตัวตนเป็นเอกเทศ ชาติได้เกิด ณ ที่นั้น และได้ดับลง ณ ที่นั้นเช่นกัน การที่เรารู้สึกเมื่อ non หนึ่งว่าจิตเป็นตัวตน เป็นจิตของเรามิอยู่เป็นเอกเทศ ก็ เพราะว่า การคับของจิตเป็นสันติ คือเกิดกับคับสิบเนื่องกันอยู่ไม่ขาดสาย การใช้ชีวิตเป็นห้องบึงไปกับชีวิทนั้น จะไม่มีทางทราบถึงความไม่มีตัวตนของจิต หรือความเกิดดับของจิต ที่เป็นอยู่เป็นนิ่นๆ ได้เลย ต่อ เมื่อเราได้นั่งลง ทำการกำหนดครุป-นาม ตามระบบของวิบัติสนากรรมฐาน ทำความสำรวมสติ และสำรวมจิตอย่างมั่นคง จนสติเพบูลย์แล้ว จนจิตทึ่มนั่นคือแล้ว เราจึงจะรู้เห็นความเกิดดับของจิต รวมทั้ง สภาวะธรรมต่างๆ ตามความเป็นจริง ๆ

เมื่ออายุตนะภัย ในและภายนอกติดต่อ กัน เป็นทันว่า ตา กระหบ_rup เกิดจากชีวิญญาณ คือเกิดจิตที่อาศัยจักษุขันแล้ว แทนนเจษสิกต่างๆ ก็เกิดติดตามมา กล่าวคือจำรูปนั้นได้ พอใจหรือไม่พอใจรูปนั้น และทำความนึกคิดต่างๆ เกี่ยวกับรูปนั้น ครั้นแล้ว โลกะ

โภสร โมหะ กีเกิดขึ้น บันดาลอกุศลกรรมต่าง ๆ ให้เกิดติดตามมา การประทุษร้าย การทำทุจริตคอร์ปชั่น และความประพฤติชั่วร้าย อารมณ์ต่าง ๆ กีเกิด ณ ที่ตรงนี้ทั้งนั้น ตรายะทะนะ คือที่ต่อทั้ง ๖ นี่แหลก คือที่เกิดและที่ให้ผลเข้ามาน่าสูชวิช ซึ่งกระแสแห่งความทุกข์ และกี ณ ที่ตรงนี้อีกเหมือนกัน จะเป็นที่กับของจิต และอกุศลกรรม ทั้งปวง

การปฏิบัติวิบัติสสนากรรธรรมฐาน โดยเอาสติเข้าไปถึงกำกับจิต ตามช่องทางทั้ง ๖ นั้น เมื่อปฏิบัติได้ผลแล้วแล้ว ก็จะเข้าตัดที่ต่อ ทั้ง ๖ คุณนี้ มิให้ติดต่อ กันได้ คือว่าเมื่อเห็นรูปสักแต่ัวเห็น เมื่อได้ยินเสียง กีสักแต่ัวได้ยินเสียง ไม่ทำความรู้สึกนึกคิดปรุ่งแต่งให้ เกิดความพอใจหรือไม่พอใจในสิ่งที่มาปรากฏให้เห็นและได้ยิน รูป และเสียงที่ได้เห็นและได้ยินนั้นก็จะดับไป เกิดและดับอยู่ ณ ที่นั้นเอง ไม่ให้ผลเข้ามายain ใน อคุณธรรมและความทุกข์ร้อนใจที่ก่อ起ติดตาม หลังรูปและเสียง อายะทะนะภายนอกอื่น ๆ เข้ามายังไงได้ ต้อง จันเต้มอยู่ ณ ที่นั้นเอง

สติที่เกิดขึ้นขณะปฏิบัติวิบัติสสนากรรธรรมฐานนั้น นอกจากจะคอย ปกปักษ์ อคุณธรรมและความทุกข์ร้อนใจที่จะเข้ามายain ในการอายะทะนะ ภัยในทั้ง ๖ แล้ว ยังเพ่งอยู่ที่รูปบันนาม เมื่อเพ่งอยู่ก็ย่อมเห็นความ เกิดดับของรูป-นาม ที่คำเนินไปตามทวารทั้ง ๖ อย่างไม่ขาดสาย การเห็นการเกิดดับของรูป-นามนั้น จักนำไปสู่การเห็นพระไตรลักษณ์

คือความไม่เที่ยง ความทุกข์ และความไม่มีตัวตนของสังขาร หรือ อัตภาพอย่างแจ่มแจ้ง

ไกรจะขอข้าไว้ในที่นี้ว่า ในบรรดาธรรมทั้งหลายที่พระบรม- ศาสนา ได้ทรงแสดงทักษิณสั่งสอนมาชนนั้น พระบรมศาสดาได้ ทรงยกย่องธรรม คือสตินิว่า มีคุณค่าอันล้ำเลิศ ได้ทรงสั่งสอนธรรม คือสตินอยู่เนื่องนิจ ครั้งหนึ่งเมื่อผู้ทูลถามว่าธรรมะ (คือความอยาก) ทั้งหลายย่อมหลังให้ไปตามอารมณ์ทั้งปวง อะไรเป็นจุดที่นับเครื่อง นั้นธรรมะเหล่านั้น พระพุทธองค์ทรงตอบว่า การกันกวางเสงหlays เหล่าใดในโลก สำคัญเป็นจุดที่นับเครื่องกันกวางเสงหlays

ต่อข้อถามที่ว่า ธรรมะ (คือความอยาก) เหล่านั้น อันผู้ปฏิบัติ จะละเสียได้กิจกรรมอะไร? ทรงตอบว่า ธรรมะเหล่านั้น ผู้ปฏิบัติ จะละเสียได้กิจกรรมบัญญา และบัญญาคั่งกล่าวหาก็คือ วินสตนาบัญญา หรือที่เรียกว่า ภาระนามัยบัญญา

แต่ข้าพเจ้าคาดหมายว่า การกันกวางเสงหlays สั่นเสียงวิบัติสสนากรรธรรมฐาน แต่โดยย่อ จะทำให้ท่านทั้งหลาย ที่ยังไม่คุ้นเคยกับเรื่องนี้มาก่อน สามารถเล็งเห็นคุณค่าอันอัศจรรย์ของวิบัติสสนากรรธรรมฐานตามที่มีอยู่โดย แท้จริง ข้าพเจ้าหวังแต่เพียงว่า ที่บรรยายมานี้ อาจจะช่วยให้ท่าน ทั้งหลายเกิดความสนใจในเรื่อง วิบัติสสนากรรธรรมฐาน ในทางที่ถูกต้อง ขึ้นบ้าง และทำความช่วยศึกษาในเรื่องนี้ต่อไป โดยการแสวงหา หนังสือเกี่ยวกับเรื่องนี้มาอ่านกับยมโนธิกา หรือไปต่อจากความรู้

เพิ่มเติมโดยทรงจากคณะพระอาจารย์ หรือท่านที่ทรงคุณวุฒิในทางนั้น ที่หนึ่งที่ได้ หากได้ผลเพียงเท่านี้ ข้าพเจ้าก็จะมีความยินดีอย่างยิ่ง การพิจารณาความเป็นไปของชีวิต แล้วน้อมเข้ามายield กับหลักธรรม ทำความพินิจไคร่ควรอยู่เนื่อง ๆ ซึ่งอาจกระทำได้ โดยไม่เลือกเวลาและสถานที่นั้น ก็ถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติธรรมเหมือนกัน และก็เป็นสิ่งที่น่าอนุโมทนา แต่ผลที่ได้นั้นจะไม่หนักแน่นแน่นอน เมื่อวันรีปภิบัติที่มีประสิทธิภาพ อันได้รับการทดลองพิสูจน์มาแล้ว ทั้งว่าจะได้ผลถึงขั้นที่ปรากฏ ก็อาจต้องการเวลาyanan ส่วนการปฏิบัติธรรมโดยการปฏิบัติวิบัติสนากรรมฐาน โดยมีระเบียบวาระ ตามที่พระบรมศาสดาอาจารย์ได้บัญญัติไว้นั้น เป็นทางดำเนินที่มีหลักประกันอันแน่นอน สามารถยังผู้ปฏิบัติให้ได้ความเห็นธรรมในระยะเวลาไม่นานนัก สมควรที่พุทธศาสนาิกชนผู้ถึงความไม่ประมาท จะพึงน้อมชีวิตเข้ามารับเอาประโยชน์ นอกจากนั้นแล้ว อินทรีย์ทั้ง ๕ เนพะอย่างยิ่ง สถิ และสมานิ อันผู้ปฏิบัติได้เจริญจนแก่ล้ำในระหว่างการปฏิบัติวิบัติสนา จัมมาคอมรับใช้ปันน้อมคุ้มครองการดำเนินชีวิตของผู้ปฏิบัติในการล่อไป สมดังพุทธภาษิตที่ว่า ธรรมย่อมรักษาผู้ปฏิบัติธรรม ในยามผู้ปฏิบัติประพฤติทางโลกอันอารมณ์เกิดด้วยโทษภัยนานาประการ หากความชุ่มน้ำเคราหมองเหล่านั้น จะเข้ามาประคับประคองผู้ปฏิบัติให้ชัวดเชล้มลูกคลุกคลาน ไปกับความชุ่มน้ำเคราหมองค้างในการลอกอ่อน สถิจะเข้ามาระชีบนาทางอัน

ปลดอกวัย และการนั่งลงกำหนดทำสมาธิในระยะเวลาหนึ่ง จะช่วยเข้า แห่งความชุ่มน้ำเคราหมองที่เข้ามานับดับไปไว้ภาระยากงานไป แล้ว ความเจ้มใส่จะปรากฏขึ้นมาแทนที่ กล่าวโดยสรุปก็คือ การปฏิบัติ วิบัติสนา จัดจัดหาที่พิงพำนักอันเหมาะสมให้แก่จิตใจที่อ่อนเปลี่ยนไป เพราะไม่แห้งกรอบงำในบางครั้งบางคราว

การปฏิบัติวิบัติสนากรรมฐานนั้น จะกล่าวอีกทางหนึ่งก็คือ เป็นการปลงชีวิตเข้ามายปฏิบัติ ๓ ข้อ ที่เป็นหัวใจพุทธศาสนา คือ

๑. การไม่กระทำการชั่ว คือบำเพ็ญปวง
๒. การกระทำการทุกสิ่ล คือความดีให้เต็มเปี่ยม
๓. การชำระจิตใจของตนให้ผ่องแพร้า

ผู้ปฏิบัติจะได้ปันร้านในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม ๓ ข้อนี้ หากว่าในอนาคตเข้าจะได้ประพฤติการพลาดพลงลงไป ไม่กลมกลืน กับหลักธรรม ๓ ข้อนี้ ก็จะมีความเสียใจและรู้จักตักเตือนก้าวเอง

การปฏิบัตินั้น จะได้รับผลมากน้อยเพียงไถ่ย้อมขันอยู่แล้ว ของอินทรีย์ ๕ คือ:- ศรีทรา วิริยะ สถิ สมานิ บัญญา ของผู้ปฏิบัติแต่ละคน ถือมาตราว่าจะไม่ได้รับผลขันสูงก็ย่อมจะได้รับผลตาม ส่วนสามลำดับกัน ผู้ปฏิบัติจะทราบนักได้เองจากการเปรียบเทียบดู จิตใจของเข้าในระหว่างสองวาระ คือจิตใจก่อนหน้าการปฏิบัติและ

จิตใจหลังการปฏิบัติ การปฏิบัติที่วันนี้สันนากธรรมฐานนี้ เป็นเรื่องของ การวิจารณ์ตัวเอง วิเคราะห์ตัวเอง สำรวจดูบุปผาคุณในตัวเองด้วย การเพ่งพินิจข้อนั้นแน่แล้วก็ซึ้ง เป็นการค้นคุณในความทางของตน หยุด การแต่ไปเที่ยวติดเตียนผ่องในความทางของผู้อื่น ในขณะที่ไม่ทั้งท่อน ประภูมิอยู่ในความทางของเรา คุณธรรมใดที่จะพึงบรรลุได้จากการปฏิบัติ ย่อมเป็นไปในทางเป็นข้าศึกต่อมานะ ก็อความถือตัวทันตัว และ จะยังผู้ปฏิบัติให้คงมั่นอยู่ในความสงบ เสียง การผ่านการปฏิบัติไป แล้ว ในช่วรยะเวลาอันสั้นระยะหนึ่ง ไม่จำเป็นจะต้องหมายความว่า ชุราะในการค้นและเขยผ่องในความทางของเราได้เสร็จสันลงด้วยดีทุกประการ และก็มิได้หมายความว่าผู้ปฏิบัติได้เขยผ่องออกหมดแล้ว ผู้ปฏิบัติแต่ ล่ะคนย่อมทราบได้เองว่า เขาได้เขยผ่องออกจากความทางเขาไปได้มาก น้อยเพียงใด และเขาระวางมือเสียจากการพยายามเขยผ่องในความทาง ท่อไปหรือไม่ ความระสายเคืองและความสนใจทางของเขาก็จะเป็นผู้ บอกกับเขาวเอง ข้าพเจ้ามีความเห็นว่าการเขยผ่องในความทางนั้นเป็นกิจ ที่ควรจะดำเนินสืบต่อ กันไปด้วยความเอาใจใส่ และด้วยความไม่ประ มากจนตลอดชีวิต หากเรายังบอกตัวเองอย่างชื่อทรงได้ว่า ยังมีผงติด ออยู่ในความทางของเรา

สำหรับท่านที่ยังมิได้เข้ามาทดลอง ปฏิบัติเพื่อพิสูจน์สัจธรรม ของพระบรมศาสดานั้น หากท่านประสงค์จะพึงคำซักชวนจากผู้ปฏิบัติ สักสองสามคำ ข้าพเจ้าได้รู้จะขอเสนอคำซักชวนกันนี้ในเบื้องต้น ขอ

ท่านจะถามตัวเองว่า มีสักวันหนึ่งในวันในชีวิตของท่าน ที่ได้ใช้ไปด้วย การทำงานระวังรักษาจิต และประคองจิตของท่านให้น้อมไปแต่ในทางที่ เป็นกุศลลดอคตัน มีสักชั่วโมงหนึ่งในวันที่ท่านได้ใช้สติเพื่อคุกกรรมดำเนิน ของจิต เพื่อคุกปฏิกริยาอันสับสนของจิตที่มิต่ออารมณ์ภายนอกลดอค ชั่วโมง หากท่านไม่เคยทำดังนี้เลย ท่านจะไม่นึกเสียหายหรือว่าคลอด เวลานานบีในชีวิตของท่าน ท่านเด็มใจที่จะใช้เวลาเหล่านั้นไปได้ สารพัดอย่าง ไม่เลือกว่าจะเป็นไปในทางที่เป็นสาระหรือไม่เป็นสาระ แต่ท่านมิได้ยอมใช้เวลาแม้แต่สักวันหนึ่งหรือเพียงชั่วโมงหนึ่งเพื่อพิสูจน์ สัจธรรมของพระพุทธเจ้า ซึ่งก็เป็นการแสวงหาหลักประกันในการ คับหรือบรรเทาความทุกข์ ร้อนใจอย่างได้ผลให้แก่ตัวท่านเอง ถ้า ท่านมีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ท่านจะไม่นึกเสียใจหรือว่าท่านยัง มิได้ทำการบูชาพระพุทธเจ้าด้วยการปฏิบัติบูชา อันเป็นบูชาที่พระองค์ ประทานแลย เวลาที่ได้ใช้ไปในการปฏิบัติที่วันสันนากธรรมฐาน แม้ว่า จะเป็นเวลาระยะสั้น ๆ เพียงสัก ๑ เดือนก็ตาม จะเป็นเวลาที่ท่านได้ มีโอกาสกล่าวได้ว่าเป็นเวลา ๖ เดือน ที่ท่านได้เรียนรู้ถึงความดำเนิน แห่งชีวิตของท่านอย่างมีคุณค่าที่สุด และไม่เคยมีการใช้เวลาหนึ่งเดือน ที่ล่วงแล้วมาในชีวิตที่จะมีความหมายมากทางด้านความเชื่อ ๑ เดือน ของ การปฏิบัติที่วันสันนากธรรมฐาน

ขอท่านทั้งหลายตัดสินใจເອງເດີ ເພື່ອຄວາມເຂົ້າໃຈອັນດູກຕັ້ງ ໃນຮຽນຂອງພຣະນມສາສັກ ຂ້າພເຈົ້າເຫັນສມຄວາມກລ່າວໄວ້ເສີຍດ້ວຍວ່າ

ธรรมอันลึก ที่พระโลกนาถประทานในเวไนยสัตว์ได้บรรลุนั้น เป็นธรรมที่ทวนกระแสของชีวิต เป็นธรรมที่ย้อมใจปุถุชนทั่วไป มิใช่เป็นธรรมที่คล้อยไปตามความประทาน และความเคยชินของชีวิตของปุถุชน อันในลิปิตามกระแสของทั้งหลาย ซึ่งเป็นเหตุให้ชีวิตต้องหมกมุกอยู่ในกองทุกๆ จึงจำเป็นผู้ที่จะเข้ามาสู่ธรรมของพระองค์ จักทำ การศึกษาด้วยความเพ่งพินิจสักหน่อย ดังที่พระบรมศาสดาได้ตรัสไว้ว่า เทวตาและมนุษย์ทั้งหลาย (มีรูป เสียง กลืน รส โภภรรพะและธรรมารมณ์) เป็นที่ยินดี กำหนดแล้ว ในรูปบันเทิง ด้วยรูปเทวตา และมนุษย์ยอมทันทุกข้อยุ่งเระความแปรปรวน ความกระจัดกระจาย ความแตกหักลายของรูป ส่วนทากตระเป็นผู้รับแจ้งความเป็นจริงซึ่งเหตุเบ็นเครื่องเกิดขึ้น ซึ่งความต้องยุ่งไม่ได้ ซึ่ง รส อร่อย ซึ่งโภ คือความต่ำธรรม และอุบายน เครื่องหลุดพ้นไปได้ แห่ง รูป เสียง กลืน รส โภภรรพะ และธรรมารมณ์ทั้งหลายแล้ว ไม่เป็นผู้รูป เป็นที่ยินดี ไม่กำหนดในรูป ไม่บันเทิงในรูป ทากตระยอมอยู่เป็นสุขเพระความแปรปรวน ความกระจัดกระจาย ความแตกหักลาย ของรูป

รูป เสียง กลืน รส ผัสสะ ธรรมารมณ์ทั้งหลายทั้งสิ้น อันน่าประทาน น่ารักใคร่ น่าชอบใจ ยังเป็นสิ่งล่าว่าได้ว่า มีอยู่เพียงใด มนุษย์โลกพร้อมด้วยเทวโลกก็ยังสมนิทว่า นั่นสุขอุ่นเพียงนั้น ถ้าเมื่อสิ่งเหล่านั้นแตกดับลงในที่ใด สัตว์เหล่านั้นก็สมนิทว่า นั่นทุกๆ ใน

ที่นั้น สิ่งที่พระอริเจ้าทั้งหลาย เห็นว่าเป็นความสุข ก็คือความคับสนิทแห่งสักภายใน (ภายในตน) ทั้งหลาย แต่สิ่งนักลับประภูมิเป็นข้าศึกทั้วทั้ยกาจแก่สัตว์ทั้งหลายผู้เห็นอยู่โดยความเป็น โลก ทั้งปวงสิ่งใดที่สัตว์อนกล่าวยแล้วโดยความเป็นสุข พระอริเจ้าล่าวสิ่งนั้นโดยความเป็นทุกๆ พระอริเจ้าผู้รู้กล่าวยแล้วโดยความเป็นสุข ถึงนั้นโดยความเป็นทุกๆ พระอริเจ้าผู้รู้กล่าวยแล้วโดยความเป็นสุข ถึงนั้น

การประกาศสัจธรรมของพระศาสนาเป็นการประกาศความจริง

อันลึกในชีวิต

ธรรมของพระศาสนาจึงเป็นธรรมที่ทวนกระแสของชีวิตปุถุชน อันในลิปิตามเป็นโลกทั้งปวง อยู่เป็นนิจ การปฏิบูติวิบัติสนา เป็นการพยายามว่ายทวนกระแสแห่งชีวิตด้วยกำลังมือและเท้าทั้งหมดของผู้ปฏิบัติ อันมีบรมสัจธรรมเป็นที่หมาย แม้ไม่ถึงที่หมาย ก็จะได้รับผล คือความสงบเย็นของจิต ความส่วนที่ได้ทวนกระแสขึ้นไปได้

คร ฯ มักจะมีความเข้าใจกันว่า สมารธเป็นเรื่องของผู้ใหญ่ มิใช่เป็นเรื่องของเด็ก ฯ หนุ่น ฯ สาว ฯ หรือมีความสำคัญยิ่งขึ้นไปกว่านั้นว่า คนเฒ่าคนแก่ควรทำสมารธ พระมีอยู่พระราชมาก ฯ นั้นแหล่ะจึงควรทำ มิใช่เรื่องของพระหนุ่น ฯ เนรใหญ่ ฯ เนรน้อย ฯ ความเข้าใจอย่างนี้มีประจำอยู่ในความนิคิตของคนโดยมาก ทั้งที่เป็นพระ และมิใช่..... เพราะเรื่องของคนคงใจอยู่ที่จะประพฤติตามใจตัว ถ้าตามใจตัวเองได้เท่าได้ ก็ได้รับความสบายนี้ได้เท่านั้น มิได้นิคิตว่าการปล่อยตัวไปตามอัมภอน้ำใจนั้น ในบางครั้งอาจนำให้เข้ารักเข้าพงก์ได้

จึงควรทำความเข้าใจเสียใหม่ว่า สมารธ เป็นเรื่องจำเป็นของคนทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกชน์

สมารธคืออะไร?

ปaganุกรมให้คำอธิบายว่า ความตั้งมั่นแห่งจิต การติดต่อ ความสำเร็จ ความจัดแจง การแต่งตัว การสำรวจใจ การเพ่งเลิง การแนวโน้ม ความตระหง่าน อย่างเคร่งเครียดในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

คำอธิบายเหล่านี้ ล้วนแต่แสดงลักษณะของสมารธให้เห็นความหมายและความสำคัญที่มีอยู่ในสมารธนั้นๆ เพียงแต่ความตั้งมั่น แห่งจิต ซึ่งเป็นคำอธิบายท่อนแรก ก็มีความหมายลึกซึ้งและแสดงให้เห็นว่า สมารธนั้นเกี่ยวกับจิต เพราะว่าความตั้งมั่นจะมีได้ย่อมท้องอยู่ในจิต การทำจิตให้มั่นคง ไม่ให้พังช้าน ไม่ให้กวักแกว่ง ให้คงอยู่ในอารมณ์ไม่เกะกะด้วยสิ่งอื่น ไม่ให้เป็นไปตามของกระแสของสิ่งต่างๆ ที่ได้ประสบด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ทั้ง ๖ นี้ มีชื่อเรียกตามหลักธรรม ในพระพุทธศาสนาว่า อินทร์ คำว่าอินทร์ แปลว่าเป็นใหญ่ คือเป็นใหญ่ในหน้าที่ของตน ตาเป็นใหญ่ในการดู หูเป็นใหญ่ในการฟัง จมูกเป็นใหญ่ในการคอม ลิ้นเป็นใหญ่ในการลิ้ม กายเป็นใหญ่ในการถูกต้อง ใจเป็นใหญ่ในการรู้ ดู พัง คอม ลิ้มถูกต้อง รู้ เป็นหน้าที่ของอินทร์ทั้ง ๖ แต่ละอย่าง

อินทร์ทั้ง ๖ นี้ จะขาดเสียอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ ถ้าขาดไปสักอย่างหนึ่ง ก็ทำให้เป็นคนไม่สมบูรณ์ สมมติว่าตามอุดไปข้างหนึ่ง ก็ทำให้แลเห็นไม่ถูก แลทำให้ขาดความสวยงามไป ยิ่งกว่านั้น ถ้าบอดเสียทั้งสองข้าง ก็แลไม่เห็นอะไรเลย ทำให้ความเป็นคนบกพร่องไป และเป็นคนยังไม่เต็มที่ มิหนำซ้ำจะเรียนหนังสือกับเขาไม่ได้ เพราะการเรียนหนังสือต้องใช้อินทร์ คือ ตา เป็นส่วนสำคัญกว่าส่วนอื่น หูก็เหมือนกัน ถ้าสมมติว่าหู坏 ก็คงไม่ได้ยินอะไร ไม่รู้ว่าเสียงของมนุษย์เป็นอย่างไร ของสัตว์เป็นอย่างไร และก็คงจะต้องพยายามในการเด่นเรียนไปอีกอย่าง จมูก ลิ้น กาย ถ้าพิการไปเสียก็ไร้ประโยชน์ตามหน้าที่ไปอย่างหนึ่ง ๆ และใจซึ่งเป็นอินทร์ที่ ๖ อันเป็นอันดับสุดท้าย ก็มีหน้าที่ประจำอยู่อย่างสำคัญ ในการรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ อันเกิดจากอินทร์ทั้ง ๕ ข้างต้น ถ้าขาดไปเสียก็เหมือนคนหมดสูติ กล้ายเป็นคนบ้าคนบอ เพราะไม่รู้เรื่องอะไรดีหรือร้าย ทำการวิปริติกแปลงไปจากคนผู้มีอินทร์ทั้ง ๖ ครบบริบูรณ์ อินทร์ทั้ง ๖ ประการนี้จึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ที่ทำให้คนเป็นคนอย่างสมบูรณ์ที่เดียว และเป็นหลักที่จะนำสมารธให้มีได้

การสำรวจอินทร์

อินทร์ทั้ง ๖ ยอมมีอาการต่าง ๆ ตามหน้าที่ โดยปกติมีอยู่อย่างไร และยอมดึงดูดสิ่งต่าง ๆ ได้ทุกอย่างทุกชนิดที่จะพึงเห็นด้วย

ท่านเป็นคน เมื่อถึงทางออกแล้วทายว่า “มีหนทางเดินอะไรได้บ้าง ทุกชนิด เพราะตามนี้หน้าที่สำหรับดู ดูอะไรได้เสมอ โดยไม่เลือกว่าจะคืออะไร เล่า หรือไม่ รับดูได้ทั้งนั้นอย่างไม่อนึ่งประทุ หูฟังเสียงได้ทุกอย่างทุกชนิด มิได้เรียกว่าจะเป็นเสียงอะไร เพราะไม่ใช่เรื่องของเรา ไม่ใช่เรื่องที่ต้องสนใจ หูกรับพงได้ทั้งนั้นอย่างไม่อนึ่งประทุ จนกูศักดิ์ลืนได้ทุกอย่าง จะเป็นกลืนหอนหรือเหม็น ถ้ามีกลืนอะไรผ่านมาจะกรับไว้ทั้งนั้นอย่างไม่อนึ่งประทุ ลิ้นลิ้มอาหารหรืออย่างอื่น ซึ่งจะมีรสเปรี้ยวหวาน มันเค็มเผ็ด ขม อย่างใดอย่างหนึ่ง ลิ้นก็ได้รับทั้งสิ้นอย่างไม่อนึ่งประทุ กายจะถูกต้องสมัพสกับอะไร ก็ได้ทั้งสิ้นอย่างไม่อนึ่งประทุ ใจเช่นเดียวกันรับรู้สารพัดทุกๆ อย่างที่เข้ามามีส่วนแห่งความนิ่ง จะเป็นอารมณ์ที่น่าชอบหรือไม่ชอบ น่าใคร่หรือไม่น่าครับ น่าประณานหรือไม่น่าประณาน รับรู้ได้ทั้งสิ้นอย่างไม่อนึ่งประทุ เรื่องที่เป็นเช่นนี้ย่อมเป็นไปตามหน้าที่ของอินทรีย์ทั้ง ๖ นั้น เพราะธรรมชาติสร้างมาไว้อย่างนั้น แต่กำลังแห่งจิตใจที่เป็นผู้รับนี่สิ มีความสำคัญอย่างที่สุดคละ ในอันที่จะมีอาการเป็นไปตามสั่งต่างๆ เหล่านั้นหรือไม่ หากปล่อยให้เป็นไปตามเรื่องราวย่อ้มทำให้บังเกิดความเสียหายขึ้นได้ แต่ถ้าไม่ปล่อยให้เป็นไปตามย่อ้มทำให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่ง การปล่อยอินทรีย์ทั้ง ๖ ให้เป็นไปตามเรื่องราวย่อ้มทำให้ได้รับโทษอย่างใหญ่หลวง เพราะไม่พยายามที่จะสำรวมระมัดระวังไว้ด้วยดี และอาจถึงแก่ความสัมชนิดวิถีได้ เพราะความประมาท

ประคุณดังได้กล่าวมาแล้ว เรียกว่าขบวนการในกาญชากุนชัยนี้ เปญาชันธ์ ชั่งแต่ละชันธ์ มีอำนาจหน้าที่ต่างกัน รูปเกี่ยวกับรูป เวทนาเกี่ยวกับเรื่อง สุข-ทุกข์ ไม่สุข ไม่ทุกข์ สัญญาเกี่ยวกับความจำ สงสารเกี่ยวกับเรื่องว่าดี ชั่ว ไม่ดี ไม่ชั่ว วิญญาณเกี่ยวกับความรู้ ทางทวารทั้ง ๖ ยังคง นายแพทย์ผู้หนึ่งได้อธิบายไว้ในหนังสือขาวพุทธ ฉบับบทที่ ๕ ว่า ในศิรษะมีมันสมอง ๓ พื้น คืออยู่ข้างๆ ละพื้น ส่วนพื้นที่ ๓ อยู่ตรงกลาง ข้างบนกลางศีรษะเป็นสีเทา ในการทดสอบ ขณะผ่าตัดปรากฏว่าเมื่อเลิกมันสมองสีเทานั้นเสียแล้ว ระบบประสาททั่วสறรพางค์กายหยุดทำงานหมดทั้งสิ้นซึ่งก็แปลงว่าประสาททวารทั้ง ๖ ที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ไม่ทำการ ไม่รายงาน ตึงที่มากจะพบไปตามหน้าที่ๆ กฎหมายชาติมีบหมายไว้ ดูดังได้กล่าวมาแล้วนั้น ข้าพเจ้าขอยกตัวอย่างขึ้นประกอบการวินิจฉัยของท่านผู้สนใจทั้งหลาย สมมติว่าตามองเห็นดอยกุหลาบบานสะพรัตน์ ทันทีปลูกไว้ด้วยความทะนุถนอมเป็นอย่างดี ประสาทหัวเหาที่ดวงตาดามะรายงานไปยังมันสมองทันที ไปเรื่อยๆ กว่าเสียงหล่ายร้อยเท่าพันทวีคูณหนุนมาท่าเรือ พระรามแหง ไปเร็วลดน้ำลงมือเดียวถึงที่หมายปลายทาง ส่วนมันสมองกับการรายงานส่งต่อไปกองบัญชาการ ของนามธรรมความเข้าใจนั้น มันสมองเป็นเพียงบุรุษไปรษณีย์ หาใช่เป็นผู้บังการโดยพฤติการไม่ มันสมองเป็นเพียงรูปธรรม สมองกับใจเป็นคำที่ใช้แทนกันได้เสมอ ทั้งในภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และบาลี

เพราะทั้งสองสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดที่สุด เมื่อมันสมองอันเป็นที่รวมจุดปลายทางของประสาทต่าง ๆ นบกรายงานไปยังกองบัญชาการอันเป็นที่รวมของนามธรรมแล้ว ก็เป็นหน้าที่ของสัญญาขั้นรุ่ปนี้เป็นยอดแห่งความจำ จะพิจารณาว่ารูปลักษณะตามรายงานนั้นทางโลกสมมติเรียกว่าอะไรกัน จากความจำที่เป็นผู้ช่วยในการนี้จะบอกได้ทันทีว่าเป็นดอกุหลาบแล้วก็ส่งเรื่องท่อไปยังเวทนาขั้นรุ่ปนี้ซึ่งมีหน้าที่พิจารณาว่าอะไรมีให้สุข อะไรมีให้ทุกข์ อะไรมีให้ทุกข์ ไม่ให้สุข คือเดียว เวทนา ขั้นรุ่ปนี้รับเสียงอารมณ์ จักว่า ดอกุหลาบนั้นสวยงาม เจริญตาเจริญใจ จะให้ความสุขแห่งจิตใจของมวลมนุษย์เมื่อได้พบได้ชม คราวนี้ก็เป็นหน้าที่ของสังขารขั้นรุ่ปนี้จะพิจารณาว่า ดอกุหลาบนั้นมีรูปลักษณะสวยงามนั้น ดีหรือชั่ว หรือไม่ดีไม่ชั่ว และเมื่อเห็นว่าเป็นที่ยินดีแก่มวลมนุษย์ก่อเกิดอิภูมิร่วมให้แก่เขา ก็เป็นหน้าที่ท่อไปในฐานะผู้ปรุงแต่ง จะรายงานแก่วิญญาณขั้นรุ่ปนี้ว่าต้องนำมาประดับบ้านเรือน ห้องหับต่าง ๆ เช่นใส่เจกันเป็นต้น เมื่อวิญญาณขั้นรุ่ปนี้ได้รับรายงานขั้นสุดท้ายจากสังขารขั้นรุ่ปนี้ ก็มีหน้าที่พิจารณาว่า คำนองรายงานของขั้นรุ่ปนี้สามารถน้อมอบแล้วหรือไม่ ถ้าเห็นน้อมอบด้วยก็จะแจ้งไปยังมันสมองให้สั่งการตามประสงค์ มันสมองก็จะให้มือไปตัดออกกุหลาบมาบักเจกันตามประสงค์ของวิญญาณขั้นรุ่ปนี้ และพระนี้จะเป็นรูปขั้นรุ่ปนี้ กับทั้งประสาทหัวในความต้องการที่เป็นรูปขั้นรุ่ปนี้ จึงกล่าวได้ว่า ขั้นรุ่ปนี้ เป็นผู้ดำเนินการร่วมกันในภัยมนุษย์ แต่การที่ได้ออก

กุหลาบมาประดับห้องให้สวยงามนั้น เป็นโลภะตามประมัตธรรมนักปฏิบัติต้องพิจารณาแต่เพียงว่าสิ่งที่หัวเหาในความต้องการที่เห็นนั้น เป็นเพียงสิ่งใด สิ่งไร มีลักษณะอย่างไรก็ช่างเดิม เมื่อประสาทหัวเหารายงานผ่านมันสมองไปยังกองบัญชาการ นามธรรม (สัญญา เวทนา สังขาร วิญญาณ) แต่เพียงเท่านั้นก็มีอำนาจสูงสุดในการมนุษย์ คือสติสัมปชัญญะ ก็จะบังการหันที่ว่า อย่าไปเผยแพร่รากับมัน เมื่อเช่นนั้น อิภูมิร่วมก็ไม่เกิด ไม่เป็นโลภะ ไม่ก่อให้เกิดกิเลส วิญญาณขั้นรุ่ปนี้ ก็จะไม่สั่งผ่านมันสมองให้รูปขั้นรุ่ปนี้ คือมือ ไปเค็ดดอกุหลาบมาประดับห้องรับแขกถักล่าวน้ำที่อยู่ในสัญโยชน์ ๑๐ เรียกว่า การราคะสัญโยชน์ เกิดขึ้นแก่ผู้ยินดีต่ออิภูมิร่วมทางทวารทั้ง ๖ ชั้นกรณีเกิดขึ้นทางจักษุทวาร ทรงกันเข้ามกับการราคะสัญโยชน์ ก็คือปฐุมสัญโยชน์ อันเกิดขึ้นแก่ท่านผู้โทรศัพท์ในขณะประสบ อนิษฐารมณ์ เช่นหัวเหาในความต้องการ เห็นอุจจาระหรือสุนัขเน่า ประสาทหัวเหาจะรายงานผ่านมันสมองไปยังกองบัญชาการของนามธรรม ก่อให้เกิดความโกรธสั่งการให้รูปธรรม คือ มือ จัดอาไปทั้งและแข่งชักหักกระดูกผู้ที่มาปล่อยอุจจาระหรือสุนัขเน่าไว้ ณ ที่นั้น แต่ตามประมัตธรรมแล้ว สติสัมปชัญญะจะเข้าควบคุมบังการนั้น เพียงแต่ที่เห็นอย่างหนึ่งเท่านั้น อย่าไปยินดียินร้ายว่าเป็นของเน่าของเหม็น เพราะในร่างกายของมนุษย์ก็เป็นสิ่งเหล่าน้อยๆ เต็มเปา จะไปโทรศัพท์ไปเคลียดมันทำไม่กันขอให้ผ่านไปคั่ยความสงบ

- เพื่อประโยชน์ให้เข้าใจง่าย ข้อพิจารณาอุปนายังดังนี้
- ร่างกายเท่ากับเป็นค่ายทหาร
 - ตัวกิเลส คือศัตรูผู้จะเข้ามายำ
 - ค่ายทหารนั้นมีประตูเป็นค่านประจำอยู่ ๕ ค่าน
ค่านจักขุ ค่านโสดะ ค่านมานะ ค่านชีวหา
ค่านกายา
 - ค่านจักขุนั้นมีพันตรีหัวเหาเป็นผู้บังคับบัญชา กองพันหัวเหา
 - ค่านโสดะมีพันตรีวงแหวนเป็นผู้บังคับบัญชา กองพันวงแหวน
 - ค่านมานะมีพันตรีกินแพะเป็นผู้บังคับบัญชา กองพันกินแพะ
 - ค่านชีวามีพันตรีกลับอกบัว เป็นผู้บังคับบัญชากองพันปลาย
กลับบัว
 - ค่านกายามีพันตรีแผ่นปุ่ยผ้ายเป็นผู้บังคับบัญชากองพันแผ่นปุ่ยผ้าย
 - ค่ายทหารนี้ มีหอรับเป็นหอคอยฟังเหตุการณ์ มีพันตรีระโน
ซึ่งที่แท้เป็นเหมือนผลเลอกวิญญาณ เป็นผู้บังคับบัญชากองพันวิทยุ
โทรทัศน์ พึงเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวของศัตรู (ตัวกิเลส)
โดยตรง
 - กองเสนาธิการ มีผลตรีมั่นสมองเป็นผู้บังคับบัญชา
 - กองบัญชาการ มีผลเลอกวิญญาณเป็นผู้บัญชาการใหญ่และ
 - มีผลโท สัญญา เป็นที่ปรึกษา เทคนิค ทางสังเกตฯ ฯ

- มีผลโท เวหนา เป็นที่ปรึกษาเทคนิค ทางการพิจารณาว่าอะไร
เป็นสุข-เป็นทุกข์ หรือไม่สุขไม่ทุกข์ คืออะไรจะก่อให้เกิดอิภูมิรุ่มๆ
หรือก่อให้เกิดอันิภูมิรุ่มๆ หรือจะเป็นกลาง ๆ ไม่ก่อให้เกิดความยินดี
ยินร้าย เป็นอุเบกษา
- มีผลโท สังฆาร เป็นที่ปรึกษา มีหน้าที่พิจารณาว่าอะไรที่หรือ
อะไรซึ่ง สมควรจัดประการใด แก่เหตุการณ์นั้น ๆ
- ผลเอก วิญญาณ มีอำนาจหน้าที่จะบังการให้จัดอย่างไร ในเมื่อ
ได้รับรายงานของท่านที่ปรึกษาทั้งสามคนแล้ว และสั่งงานไป
ตามที่เห็นชอบ
- กองบังคับการ มีผลโท รุ่ป เป็นผู้บังคับบัญชาทหารที่จะ
ดำเนินการตามคำบังการของผลเอก วิญญาณ ซึ่งส่งผ่าน
มาทางผลตรีมั่นสมอง ผู้เป็นใหญ่ในกองเสนาธิการ
- อย่างไรก็ได้ ยังมีจอมผลสติ สมปชัญญา ผู้บังคับบัญชา
การสูงสุด ควบคุมดูแลทั่วไปซึ่งค่ายทหารนั้น และเมื่อ
ตัวกิเลสอนันเป็นศัตรูใหญ่ยกทัพมายั่งยั่นแล้วท่านอาจผล
อาจสั่งยับยั้งคำบังการของกองบัญชาการ ในเมื่อพิจารณา
เห็นว่าความจริงแท้คือ สักจะ ซึ่งจะประจำก็ว่าตัวกิเลส
แสดงเป็นตัวศัตรูนั้น ที่แท้คือหมายเหตุนั้นเอง จะมาทำ
อะไรไม่ได้จริงจัง หากว่าในค่ายทหารนั้นคงมีอยู่เฉยๆ

ค่ายทหารคือภายนุชย์นั้นจะไม่มีจอมพลผู้บังคับบัญชาการสูงสุดเลย เว้นไว้แต่เม่นุชย์นั้นจะเป็นผู้ปฏิบัติ ก่อเกิดสติสัมปชัญญะ ควบคุมพลเอกวิญญาณไว้ได้ หรือนี้หันไปปฏิบัติได้บัญญาอันแจ้งประภาจากโภค ลงทั้งหลายเหล่านี้ กล่าวว่าเป็นขบวนการในภายนุชย์ ซึ่งข้าพเจ้าสมมติเทียบเคียงดังค่ายทหาร

คราวนี้จะดำเนินเรื่องให้เห็นว่า ภายนุชย์อันยาวนานคือบันสมมติว่าเป็นค่ายทหาร มีขั้นที่ ๕ สมมติเป็นนายทหารประจำค่าย ได้ปฏิบัติอำนวยนาหันท์กันอย่างไร ตัวอย่างเช่นมีความเคลื่อนไหวของกองทหารศัตรุตรงมายังค่ายนั้น พลตรีหัวหน้าจะรายงานไปยังพลตรีมั่นสมองหันท์ที่ได้เห็นเหตุการณ์ พลตรีมั่นสมองจะบอกรายงาน (ไม่แสดงความเห็นอย่างไร) “ไปยังกองบัญชาการ (นามธรรม) พลโทสัญญา ได้ทราบรายละเอียดเช่นนั้น ก็จะกล่าวฐานะผู้โดยชาจាได้ว่า กิริยาอย่างศัตรุจะเคลื่อนทัพเข้าโจมตีค่ายของเรา พลโทเวทนา จะรายงานต่อไปว่า อย่างนั้นจะก่อให้เกิดทุกข์ เดือดร้อนแก่ค่ายของเรา พลโทสั่งชาร์ จะแสดงความเห็นเสนอพลเอกวิญญาณว่า อย่างนี้ไม่ดีแน่ ควรยกพลทหารเข้าปะทะข้าศึกให้ทันท่วงที ตีทัพศัตรุให้แตกพ่ายไป พลเอกวิญญาณ เมื่อเห็นชอบด้วยก็จะบังการไปยังพลตรีมั่นสมองให้แจ้งแก่พลโท รุ่ง เพื่อนำทหารออกไปสู้กับศัตรุ แต่ถ้าหากไปค่ายทหารอันยาวนานคือบันสมมนุชย์ที่ได้ปฏิบัติธรรมแล้วก็

จะเกิดบัญญา รู้ความจริงแท้คือ สัจจะมีจอมพลสติสัมปชัญญะคอยคุณว่าอย่างกับพลทหารไปบรรยายพื้นกันเลย เพียงแต่คงมั่นอยู่ในค่าย เตรียมพร้อมไว้ให้ดี ศัตรุก็อุตสาหะไม่กล้ากรายเข้ามาย้ายได้ แพ้กัยไปเอง

ส่วนทางด้านอื่น เช่นค่ายของพันวงแหวนนี้ เมื่อไถ่เสียงคุกระเบิด หรือเสียงยิงปืนของข้าศึกศัตรุ พันตรีวงแหวนก็คงจะรายงานเกิดผลทำนองเดียวกัน ทางด้านกองพันก็จะเพื่อต่อสู้กับกองพันกลับคอกบัว ทางด้านกองพันแผ่นปูยังไงก็ไม่แตกต่างกันไปเป็นอย่างอื่น เว้นเสียแต่ทางหอคอยกองพันวิทยุนั้น พันตรีมโนได้รับข่าวโดยตรงแล้ว พลเอกวิญญาณอาจสั่งการผ่านพลตรีมั่นสมองหันท์ โดยไม่เพ่งความเห็นพลโทที่ปรึกษาทั้งสาม ดังกล่าวมานั้น แท้จอมพลสติสัมปชัญญะอาจควบคุมยังไงเช่นกรณีนี้ได้ทั้งหลายเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่าในภายนุชย์นั้นขบวนการอันหนึ่งที่จะดำเนินการต่อๆ ไม่ใช่ตัวตนของเราตอก ที่ทำอย่างนั้นทำอย่างนั้น กล่าวสั้นๆ ก็คือขั้นที่ ๕ นั่นแหล่เป็นผู้ดำเนินการ หรือพูดโดยย่อ ก็ได้แก่รุปนามนั้นเอง หาใช่เรา ใช่เขา ใช่ตัวใช่ตนไม่ เมื่อมีบัญญารู้ทะลุปูโรปร่วงเข่นละก์สักกากยทิฐิให้อย่างแน่นอน ท่านจึงว่าการปฏิบัติควบคู่สั่นสะนครรุานให้พิจารณาที่รุปนาม ในภัยยาวนานคือบันสมมนุชย์ที่รุยสั่สี คือทุกๆ สมุหนาย นิโรธ มรรค เกิดตรงนั้นเอง

วิธีปฏิบัติวิบัศสนาการธรรมฐานโดยย่อ

สมานพารกรรมฐาน พึงปฏิบัติถัดท่อไปนี้

๑. ถวายสักการะต่อพระอาจารย์ ผู้ให้พระกรรมฐาน
๒. จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
๓. ถ้าเป็นพระ ให้แสดงอานิจก่อน ถ้าเป็นอนุสาวก อุบาสิกา ให้สมานศีลก่อน
๔. มองกายถวายชีวิตต่อพระรัตนตรัย อิมาห์ ภควา อคุตภาว คุณุหก์ ปริจุชามิ ข้าแต่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ข้า พระองค์ขอมองกายถวายชีวิตต่อพระรัตนตรัยคือพระพุทธ พระธรรม พระสังฆ
๕. มองกายถวายท้าวต่อพระอาจารย์ อิมาห์ อาจารย์ อคุตภาว คุณุหก์ ปริจุชามิ ข้าแต่พระอาจารย์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอมองกายถวายท้าวต่อครูบาอาจารย์ เพื่อเจริญวิบัศสนาการธรรมฐาน
๖. ขอพระกรรมฐาน
นิพพานสุส เม ภานุเท สงุจิกรณฑุ ถาย กมนุষฐาน แท้ ข้าแต่ผู้เจริญ ขอท่านจงให้กรรมฐานแก่ข้าพเจ้า เพื่อทำให้แจ้ง ชื่มรรคผลนิพพาน ต่อไป

๗. แผ่นเมทกตา

อห สริโตร โนมิ

ขอให้ข้าพเจ้าถึงสุข ปราศจากทุกข์ ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่มีความลำบาก ไม่มีความเดือดร้อน ขอให้มีความสุข รักษาตนอยู่เดิม

สพเพ สตุตา สริสา โนนุตุ

ขอสัตว์ทั้งหลาย ทุกตัวตน ตลอดกาลพบุตรเทพธิคิ ทุกองค์ พระภิกษุสามเณร และผู้ปฏิบัติธรรมทุกๆ ท่าน จงเป็นผู้ถึงสุข ปราศจากทุกข์ ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่มี ความลำบาก ไม่มีความเดือดร้อน ขอให้มีความสุข รักษา ตนอยู่เดิม

๘. เจริญมรณานุสสติ

อหุธว เม ชีวิৎ

ชีวิตของเรามีແเน່ນອນ ความตายของเรາແນ່ນອນ เรายัง ตายແນ່ เพราะว่าชีวิตของเรามีความตายเป็นที่สุดเป็นโซค อันดี ที่เราได้เข้ามาปฏิบัติวิบัศสนาการธรรมฐานในโอกาส บัดนี้ ไม่เสียที่ได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนา

๙. ทั้งสัจจะอธิษฐาน และปฏิญาณตนต่อพระรัตนตรัย ท่อ ครูบาอาจารย์ เยนوا ยนุติ นิพพาน

พระพุทธเจ้าและเหล่าพระสาวก
พระนิพพานด้วยหนทางเส้นนี้ ข้าพเจ้าขอตั้งสักจาริชฐาน
ปฏิญาณตนต่อพระรัตนตรัยและครูบาอาจารย์ว่า ตั้งแต่
นี้ต่อไปข้าพเจ้าจะถือตั้งอยู่ในประพุทธิปฎิบัติจริง ๆ เพื่อ
ให้ได้บรรลุธรรมรคผลนิพพาน เจริญรอยตามพระองค์ท่าน^{๑๐}
อย่าง ธรรมานุ ธรรม ปฏิปุตติยา ข้าพเจ้าขอบูชา
พระรัตนตรัยด้วยการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมรคผลนิพพาน
นี้ด้วยสักจาริชวาจาที่กล่าวอ้างมานี้ ขอให้ข้าพเจ้าได้บรรลุ
ธรรมรคผลนิพพานด้วยเทพบุญ

๑๐. สมุดพุทธคุณ ธรรมคุณ และสังฆคุณ

วิธีปฏิบัติภาคต้นโดยย่อ ๒ ข้อ คือ:-

๑. วิธีเดินทาง

เวลาเดินให้ทอดท่าไปประมาณ ๔ ศอก สถิติบ้านอยู่ที่เท้าเดินช้า ๆ เวลายกเท้าข่าวกวานาว่า ขวย่างหนอ ขณะที่ใจนิ่งกว่า ขวางต้องยกเท้าขึ้นหันที เท้าที่ยกกับใจนิ่งต้องให้พร้อมกันขณะว่าย่างต้องเสือกเท้าไปพร้อมกัน ขณะว่างหนอ เท้าต้องลงถึงพื้นพร้อมกัน เวลายกเท้าช้ายกเหมือนกัน ภานาว่า ช้าย่างหนอ ปฏิบัติเหมือนกันกับขวย่างหนอ

สั้นเท้ากับปลายเท้าห่างกันประมาณคืบหนึ่ง เป็นอย่างมากเมื่อเดินสุ่ดเสือหรือสุ่ดถนนหรือสุ่ดสถานที่ ให้อาเท้าเคียงกันหรือเสมอ กันแล้วหยุดยืน ภานาว่า ยืนหนอ ๆ ๆ ช้า ๆ สัก ๓ ครั้ง หรือ ๕

ครั้ง ขณะนั้นให้สติอยู่ที่ร่างกาย อย่าให้ออกไปนอกกาย แล้วกลับจะกลับเข้าช้าหรือเข้าช้ายกได้ เวลากลับสั้นเท้าอยู่กับพน ยกปลายเท้าเข้างที่จะกลับขึ้น แล้วภานาว่า กลับหนอ พร้อมกันกับหมุนเท้าไปส่วนเท้าอีกข้างหนึ่ง ให้ยกขึ้นแล้วหมุนไปตามโดยภานาว่า กลับหนอ ๆ เช่นเดียวกัน ให้หมุนไปอย่างนี้ จนกว่าจะได้ที่ที่คนต้องการแล้วยืนภานาว่า ยืนหนอ ๆ ๆ สามครั้งหรือสี่ครั้ง แล้วเดินจักรน ขวย่างหนอ ช้าย่างหนอ ต่อไป ให้เดินกลับไปกลับมาอยู่อย่างนี้ประมาณ ๓๐ นาที เมื่อย่างท่า ๑ ชั่วโมงเป็นอย่างสูง

๒. วิธีนั่ง

ให้เตรียมจัดอาสนะ สำหรับนั่งไว้ก่อน เวลานั่งให้ค่อย ๆ ย่อทัวลง พร้อมกับภานาว่านั่งหนอ นั่งหนอ ให้ภานาอย่างนี้เรื่อยไปจนกว่าจะนั่งแล้วรู้เรียบร้อย

วิธีนั่งนี้ ให้นั่งขัดสมาธิ คือขาขวาทับขาซ้าย ทึ่งทัวให้ตรง แม้จะนั่งเก้าอี้ หรือนั่งพับเพียบก็ได้

นั่งเรียนรู้ให้หลับตา เอาสติมาจับอยู่ที่ห้องพอง ยعن เวลาหายใจเข้าห้องพองให้ภานาว่า พองหนอ ใจที่นิ่งกันห้องที่พองต้องให้หันกัน อย่าให้ก่อนหรือหลังกัน เวลาหายใจออกห้องยعن ให้ภานาว่า ยุบหนอ ใจที่นิ่งกันห้องที่ยุบให้หันกัน อย่าให้ก่อนหรือหลังกัน

ข้อสำคัญ ให้สถิติบ้านอยู่ที่อาการท้องพองยุบเท่านั้น อย่าไปคุณที่จมูก และอย่าตะเบงห้อง ให้นั่งภานาอย่างนั้นตลอดไป อย่างท่าประมาณ ๓๐ นาที อย่างสูงประมาณ ๑ ชั่วโมง

๓. เวทนา

ในขณะที่นั่งอยู่นั้น ถ้ามีเวทนา คือความเจ็บปวดเมื่อย คัน เป็นต้น ซึ่ง ให้ปล่อย พองยุบ แล้วอาสติ ไปกำหนดที่ เจ็บ หรือปวดเมื่อย คัน นั้น พร้อมกับภาระ เจ็บหนอ เจ็บหนอ หรือ คันหนอ สุดแล้วแต่เวทนาจะเกิดขึ้นอย่างไรก็ให้ภาระอย่างนั้น เมื่อ เวทนาหายไปแล้ว ให้อาสติไปกำหนด ท้องว่า พองหนอ ยุบหนอ ค่อไปอีกจนกว่าจะครบกำหนดเวลา

๔. จิต

ในเวลาที่นั่งอยู่นั้น ถ้าจิตคิดถึงบ้าน ถึงทรัพย์สมบัติหรือกิจ การงานต่างๆ ให้อาสตินึกลงไปที่หัวใจ พร้อมกับภาระว่า คิดหนอ คิดหนอ จนกว่าจะหยุดคิดเมื่อยหยุดคิดแล้วให้กลับไปกำหนด พอง ยุบ ค่อไปอีก

แม้ดีใจ เสียใจ โกรธ เป็นต้น ก็ให้กำหนดเช่นกัน ถ้าดี ใจก็กำหนดกว่า ถ้าใจน้อย ถ้าเสียใจ ก็ให้กำหนดกว่า เสียใจน้อย ถ้าโกรธให้กำหนดกว่า โกรธน้อย เป็นต้น

๕. นอน

เวลาก่อน ให้ค่อยๆ เอนลง พร้อมกับภาระตามไปว่า นอน หนอๆ จนกว่าจะนอนเรียบร้อย ขณะนี้ให้สติจับกับอาการเคลื่อนไหว ของร่างกาย เมื่อนอนเรียบร้อยแล้ว ให้อาสติมาไว้ที่ท้อง พร้อมกับ

ภาระว่า พองหนอ ยุบหนอค่อไป ให้ค่อยสังเกตไว้ให้ดีว่าจะหลับ ไปตอนพองหรือตอนยุบ

และในกำหนดหารหงส์ ๔ ได้แก่

๑. หมูก ลื้น กาย

๑. เวลาหากเห็นรูป ให้กำหนดกว่า เห็นหนอๆ คงสติไว้ที่ตา

๒. เวลาหูได้ยินเสียง ให้กำหนดกว่าได้ยินหนอ ได้ยินหนอ คงสติไว้ที่หู

๓. เวลาจมูกได้กลิ่น ให้กำหนดกว่า กลิ่นหนอ กลิ่นหนอ คงสติไว้ที่จมูก

๔. เวลาลิ้นได้รส ให้กำหนดกว่า รสหนอ รสหนอ คงสติ ไว้ที่ลิ้น

๕. เวลาภายในถูกเย็น ร้อน อ่อน แข็ง ให้กำหนดกว่า ถูก หนอ ถูกหนอ ให้คงสติไว้ที่ตรงถูก

ทำไม่ต้องกำหนดจิต และคงสติเช่นนั้น เพราะเหตุว่าจิต ของเรายังไห้บังคับ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เช่นหูได้ยินเสียง ชอบใจ เป็นโลภะ ไม่ชอบใจเป็น โภษะ ถ้าไม่กำหนด หรือพิจารณาตามเป็นจริงแล้ว เป็น โไม่จะ ดำเนินรูปก็เช่นเดียวกัน จมูกได้กลิ่น ก็เช่นเดียวกัน ลิ้นได้รสก็เช่นเดียวกัน

ขอจบข้อปฏิบัติเล่ม ๑ ไว้แค่เพียงนี้ ธูมโน หัว รากชี ธรรมชาติ ฉกุ่ม มนุ่ม วิญญา วสุสกาล

ธรรมแล ย่องรักษาผู้ประพฤติธรรมเหมือนร่มใบใหญ่ในฤดูฝน
ฉะนั้น

ปริยติ ปฏิบัติ ปฏิเวช ทั้งสามอย่างนี้ก็องอาจยังซึ่งกันและกัน จึงจะยังพระพุทธศาสนาให้เจริญวัฒนาสุดาราตร์ต่อ ๆ ไปตลอดกาลป่าวสานติ

ปริยติ ได้แก่การเรียนรู้พระสูตร พระวินัย และพระอภิธรรม เพื่อนำไปปฏิบัติตาม ปฏิบัติ ได้แก่การลงมือปฏิบัติ ตามความรู้ที่ตนได้ศึกษาแล้วเรียนมา นั้น เพื่อพิสูจน์ความจริงกิจสัจธรรม และเพื่อบรรลุผล คือ ตนติ ปฏิเวช ได้แก่การรู้จริงเห็นจริง ซึ่งทุกชี สมุทัย นิโตร marrow ซึ่งเป็นผลแห่งการปฏิบัติ อันนี้แหละเป็นแก่นแท้แห่งพระศาสนา

ปริยติ เปรียบเหมือนการได้มะพร้าวทั้งถุง

ปฏิบัติ เปรียบเหมือนการปอกเปลือกมะพร้าวออกจนถึงกระดาษ
ปฏิเวช เปรียบเหมือนการเจาะกระดาษมะพร้าว จนถึงเนื้อ แล้ว
บริโภคนเนื่องในของมะพร้าวนั้น

สาธุชนพุทธบริษัททั้งหลาย ขอจงพากันพยายามบำเพ็ญคุณธรรมทั้งสามนี้ ให้มีขึ้นให้เป็นขึ้น ในขันธ์สัมดานของตนทุก ๆ คนเดียว ท่านจะได้ประสบความสุขกาย สหายใจในที่ทุกสถาน ในกาลทุกเมื่อ ทั้งภพนี้และภพหน้า

หลักธรรม ของผู้ครองเรือน

อันนี้สิ แห่งการครองเรือนนั้น ย่อมเป็นสิ่งสำคัญยิ่งหนักหนา มิใช่เป็นการง่าย ๆ เราจะเห็นว่ามิเป็นการยากอะไรนั้น หากไม่เกิดขึ้นจะเป็นอยู่บ้าง ในเมื่อเรามองดูเหลี่ยมชีวิตของผู้ครองเรือนโดยไม่แยกชาย แต่ถ้าเราพิจารณาดูให้ชัด เรายังคงเห็นแก่เรากว่าจะก่อให้เกิดมิใช่น้อย เพียงในหมู่บ้านแห่งนั้นๆ ชนหมู่บ้านเดียวเท่านั้น การดำเนินชีพของเขาก็ไม่เหมือนกันแล้ว บางครอบครัวรู้ว่าจะเจริญด้วยทรัพย์ แต่ก็แห่งหนึ่งแผนจะเดือดร้อน หากไม่พอเดียงสาตาม หรือบางครอบครัวรู้ว่าจะบังคับคนเคยเจริญแล้วแต่กลับต้องเสื่อมลงปลายมือ รักษาความเจริญของตนไปไม่ตลอดได้ ทว่าชีวิตของมนุษย์ ไม่เสมอภาคกันเช่นนี้ ก็ เพราะเนื่องจาก

- ก. ไม่ฉลาดในการกรองเรือนบ้าง
- ข. ปล่อยให้ผึ้งแห่งการพนัน เข้าสิงบ้าง
- ค. คบเพื่อนชั่วบ้าง

เหล่านี้เป็นตน บางท่านอาจไม่รู้อยู่ในเกณฑ์เหล่านี้ แต่ประกอบการงานไม่เจริญได้ พึงเข้าใจว่าการกระทำของผู้นั้น ยังไม่สมแก่ผลที่ควรได้ คือทำโดยย่อหย่อนบ้างไม่ถูกกระแสเทศาบ้าง ผลจึงไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วยได้เลย ถ้าผู้กรองเรือนเป็นคนฉลาดรู้จักหลักเลียงเหลือนจะทำให้การกรองเรือนต้องลงจنم ประกอบเหลือนจะทำให้ชีวิตของตนประสบความเจริญแล้ว การกรองเรือนก็จะมีแต่ความสมบูรณ์ไม่ตกอับโดยแท้

เพื่อให้ชีวิตแห่งการกรองเรือน ได้เป็นไปโดยราบรื่น ไปบุญ ข้าพเจ้าจะได้นำหลักธรรมสำหรับผู้กรองเรือนบ้างอย่าง อันจะจะต้องประพฤติบ้าง จำต้องเว้นบ้างมาแสดงแก่ท่าน โดยเป็นกิจที่ท่านผู้ดูแลหรือดูแลไม่ประพฤติแล้ว การกรองเรือนก็ยากที่จะถึงความเจริญได้

โทษอะไรบ้าง ที่ท่านผู้กรองเรือนพึงเว้น และคุณอะไรบ้างที่ควรประพฤติ ข้าพเจ้าได้นำมาไว้เป็นหลักดังต่อไปนี้:-

โทษที่ผู้กรองเรือนพึงเว้น

อบายมุข ๕ อย่าง

- ก. อิคธุ์สุกุโต ความเป็นนักเลงหุ้น

- ข. สุราธุ์โต ความเป็นนักเลงสุรา
- ค. อกุษฐุ์โต ความเป็นนักเลงการพนัน
- ม. ป้าป้มกุโต ความคบคนชั่วเป็นมิตร

อบายมุข หมายถึงปาก หรือทาง แห่งความเสื่อม หรือเหตุเครื่องฉบินาย ทรงกันข้ามกับอบายมุขแปลว่าปากหรือทางแห่งความเจริญซึ่งถือเอาความก้าวไกแก่เหตุเครื่องเจริญนั้นเอง อบายมุข ๕ พระพทธเจ้าได้แสดงแก่ อุชชะพราหมณ์ โดยความเป็นโทษอันชั่นผู้กรองเรือนพึงเว้น เพราะแต่ละข้อ เมื่อครประพฤติแล้ว ก็ย่อมเป็นไปเพื่อความฉบินายแห่งทรงกลวงศ์ และแก่ตนผู้กรองเรือนก็จะได้โดยส่วนเดียว ๆ พึงทราบโดยขออบายมุขนนฯ ดังนี้

ก. ความเป็นนักเลงหุ้น

คนผู้เป็นนักเลงหุ้นนั้น ถ้าเมื่อมใจจะจ่ออยู่ในหุ้นที่ตนมุ่งหวังแล้ว จำต้องหมั่นไปมาหาสู่ จำต้องจ่ายทรัพย์เพื่อบำรุงนาง เพื่อให้หุ้นรักใคร่ ถ้าเป็นหุ้นมีคุ้รักอยู่ อาจทำให้เกิดอันตราย ถึงแก่เสียชีวิตก็ได้ บางคนถึงกับเสียการงานที่ตนควรได้ หากเป็นหุ้นสภาพดี หากินในทางค้าประเวณี อาจเป็นทางให้เกิดโรคก็ได้ ถ้าเป็นหุ้นมีสามีอาจทำให้ต้องทะเลวิวาหเป็นอันตรายแก่ชีวิตก็ได้

ข. ความเป็นนักเลงสุรา

คนผู้เป็นนักกินนั้น เมื่อติดเสียจนถอนตัวไม่ได้แล้ว จำต้องจ่ายทรัพย์ซื้อกิน เมื่อทรัพย์หมดไปก็ทำให้หากินในทางทุจริตผิดกฎหมาย

หมาย เช่น ทำเหล้าเดือน ต้องหลบหลีกทำ หลบหลีกกิน หาความสนายไม่ได้ถ้าถูกจับก็ต้องถูกพ้องร้อง ถูกขัง เสียชื่อเสียง เสียวงศ์ทั่วโลก หนดความนับถือของคนทั่วโลก เราคงเห็นคนคืบเหล้า เมื่อคืบเข้าไปแล้วหาดีอะไรไม่ได้ คล้าย ๆ กับคนบ้าพูดจาข้อแย้ นักคืบบางคนถึงกับถูกทำร้ายกัน

๓. ความเป็นนักเลงการพนัน

คนผู้เป็นนักเลงการพนันนั้น จำต้องใช้ทรัพย์ของตน บางแห่งเกิดโภถกับศักดิ์สิทธิ์ต่อຍกัน เป็นความยังโรงศาลก็มี และอาจต้องติดคุกติดศาลร่างก็มี ถ้าเป็นการพนันเดือนต้องหลบหนีเล่น หากเจ้าหน้าที่จับได้ก็ต้องถูกกักขัง ถูกปรับถูกจำ ทำให้เสียเงินเสียทองอีก ผู้ชนะก็ยอมก่อเรื่อง ผู้แพ้ก่อเรื่องทุกข์ทำให้เป็นเรื่องแก่กัน เดือดร้อนทั้งภายในห้องใจ หาความสนายไม่ได้

๔. ความคบคนชั่วเป็นมิตร

คนผู้คบคนชั่วนั้น ถึงจะมีนิสัยด้อยกว่า ถ้าหากลับกลานนิสัยนั้นให้แล้วลงได้ มีสภาพที่กล่าวไว้ว่า ย่ำแย่เสื่อมถูกทำ คบคนใดก็เป็นคนเช่นนั้นแล ถึงแม่คนชั่วจะไม่แนะนำให้ทำชั่ว เราต้องทำจนได้ เพราะการเคยชินในการ Stevenson เป็นบัญญัติ ถึงเราจะไม่คืบเหล้า โลภก็ต้องเหมาเอว่าเป็นนักคืบ เพราะอะไร เพราะเพื่อนของเรามีนักคืบ เราไม่เคยทำโครงการ เราอาจทำได้ในเมื่อกบกับนักเลงโครงการ

ผู้หวังความเจริญแห่งโภคทรัพย์ พึงเว้นโทษคั้งกล่าว ด้วยความประพฤติกันนี้

ก. นอทุกสุนทรีย์	ไม่เป็นนักเลงหนูนิ
ข. นสุรา ชุตุม	ไม่เป็นนักเลงสุรา
ค. น อากุช ชุตุม	ไม่เป็นนักเลงการพนัน
จ. กลุยานมิทุก	คบคนดีเป็นมิตร

คุณที่ควรประกอบ

สัมปทาน ๕ อย่าง

การงดเว้นโทษคั้งกล่าวมา หาเป็นการเพียงพอที่จะทำให้สมบัติสมบูรณ์ได้ไม่ จึงควรที่ผู้ครองเรือนจำต้องประกอบสมบัติ ๕ อย่างดังต่อไปนี้

ก. อุழิฐานสมบูปทาน	ถึงพร้อมด้วยความหมั่น
ข. อารกุชสมบูปทาน	ถึงพร้อมด้วยการรักษา
ค. กลุยานมิทุกตา	คบคนดีเป็นมิตร
จ. สมชีวิตา	เลี้ยงชีพโดยสมควร

สัมปทาน ๕ อย่าง สมเด็จพระผู้มีพระภาคทรงแสดงแก่ อุชชชยะ พราหมณ์โดยความเป็นกิจที่ผู้ครองเรือนควรประกอบ เพื่อความเป็นทางให้ลดลงมาแห่งโภคทรัพย์ ยก ไม่ตรี ซึ่งเป็นผลที่บุคคลปราบภานา ๑ คนผู้ทำให้บริบูรณ์ในสัมปทาน ๕ อย่าง ได้ชื่อว่า "ยศไว้ได้ชั่งประโยชน์ ในภพนี้ และคงทนได้ในบ้ำจุนนั้น พึงทราบอธิบายดังนี้

ก. ถึงพร้อมด้วยความหม่น

กิจที่พึงทำเป็นเบื้องต้น และเป็นทั้งก่อความหม่น ความหม่น ความชยันแต่เพียงเข้าใจว่าต้องหม่นในทางที่ดีจะให้คุณ เพียรเป็นเครื่องพยุงจิต ในอันประกอบการงานนิให้ท้อถอย ได้ซึ่ง ในบาลีเป็นหลักประการ โดยลักษณะเป็นคนว่า อุฐฐานะ เพราะเป็นเหตุไม่นั่งนิ่ง วิริยะ เพราะเป็นเหตุแกลงคล้า อุตสาหะ เพราะเป็นเหตุอาชาหาญ ธิต เพราะเป็นเหตุมั่นคง อุฐธิติ เพราะเป็นเหตุไม่หยุด วายามะ เพราะเป็นเหตุข้าไป ปรากุமะ เพราะเป็นเหตุก้าวหน้า อปุปฏิวนิ เพราะเป็นเหตุประคองใจไว้ ความหม่น คั่งว่ามา เมื่อเข้าหนุนในกิจการใด ๆ ย่อมเสริมกิจนั้นให้แรงขึ้น ทั้งฝ่ายคดและฝ่ายชัว

แท้ที่จริงไม่ว่าสิ่งไร ถ้ารู้จักใช้กิจให้คุณ ไม่รู้จักใช้กิจให้โทษ เช่นอาหารที่นิยมเป็นของกิน ถ้ารู้จักกินแต่พอคิดและของคิด ก็ให้คุณ และกินมากเกินไป หรือของบุคชของแสงก็กล้ายกเป็นของให้โทษ ฉันใด ความเพียรกันนั้น ที่ประกอบชอบ ก็ยอมให้สำเร็จประโยชน์ แก่ตนทุกหมู่เหล่า คนใช้ของจุลกะเกรชรูมความหม่น ขยาย และรู้จักประกอบการค้าขายให้ต้องการเดชะ ก่อร่างสร้างก้วขันในไม่ช้า ต่อมาก็กล้ายกเป็นเกรชรูมมิเงินทอง

ข. ถึงพร้อมด้วยการรักษา

คนผู้ครองเรือน เมื่อหม่นชยันทำการงานโดยชอบธรรม ก็เป็นทางเจริญแห่งโภคทรัพย์ได้แล้ว แต่ถ้าขาดระวังรักษาในทรัพย์สมบัติ

หรือในทำแห่งหน้าที่ ก็อาจล้มจมและเสื่อมเสียได้ไม่ถึงความเจริญยิ่ง ขึ้นไป ดังนั้น จึงต้องสมบูรณ์ด้วยการรักษาอีกสองหนึ่ง

ความเกิดชั้นในเบื้องต้น แปรไปในท่านกลาง และแทรกสลาย ในที่สุด เป็นสภาพของสังฆารกจิรงอยู่ ก็แต่ว่า พัสดุสิ่งของที่เข้าของรู้จักดูน้อมรักษา ย่อมถาวร เป็นเครื่องอุปกรณ์แห่งชีวิตไปได้นานตลอดกาลอันควร อันจะกวนปล่อยให้ย่อยยับไปจนหาซึ้นหาอันไม่ได้นั้น นิใช่ปราชญ์จะสรรเสริญ เพราะไม่เป็นไปเพื่อความเจริญทั้งในทางโลกทางธรรม สังทัดบ้ายไปแล้วก็ยากที่จะกำกີนได้ แม้การงานที่ได้อาศัยทำเป็นการเลี้ยงชีพ ถ้าล้มละลายหลุดมือไปแล้ว ย่อมหมดทางกว่าจะได้หมายเช่นนั้นก็ยากอยู่ เหตุฉะนั้นการระวังรักษา จึงเป็นหลักอันสำคัญที่ผู้ครองเรือนจะเว้นมิได้

ค. คบคนดีบนมิตร

คนผู้ดังคนนี้ ไว้ด้วยความหม่น ประกอบด้วยการรักษาเบื้องอันดี แล้ว ถ้าพบเพื่อนชัว ถูกยั่วยุในทางผิด ประกอบกิจผลยาณาน อาจกลายเป็นทรชนจารต่อไปก็ได้ จึงจำต้องอาศัยการเสวนะกัลยาณมิตรเป็นบ้ำจัยอีกสองหนึ่ง

ลักษณะแห่งคนดีคนชัว ท่านแสดงไว้ในพลาบัณฑิตสูตรว่า คนผู้มีกายวาจาใจไม่สะอาดคือทางกายก็มาสัตว์เบื้องต้น ทางวาจาก็พูดเท็จเบื้องต้น และทางใจก็คิดโลงเบื้องต้น จัคค่าว่าเป็นคนพาณหรือคนชัวเบื้องต้น ส่วนผู้ประพฤติตรงกันช้าม จัคค่าว่าเป็นคนดี

การที่คนคนๆ ก็ถือว่าด้วยกัน ย่อมผันแปรอธิบายซึ่งของฝ่ายอ่อนให้ฝ่ายตามฝ่ายกล้าได้โดยที่สุด ตนไม่ใช่วุญญาณ อาศัยการเกี่ยวพันแห่งกังและราก ต่อหนาเวลา ยังอาจพาเรื่องของไม้ชนิดให้ผิดเดิม กลายเป็นรากของไม้ออกชนิดหนึ่งไปได้ จะกล่าวไปไถึงการสมานของมนุษย์ชนเล่าฯ คบคนดีนี้แต่ชื่อความเจริญให้ ในยามประมาณภาพลักษณ์ได้รับความช่วยเหลือ เมื่อมภัยก์เป็นที่พึ่งพันก์ได้และไม่หลังในยามวิกฤต ท่านจึงว่า คบคนดีเป็นเครื่องคั้ว การคบคนก็เป็นหลักสำคัญอันหนึ่งที่ผู้ครองเรือนจำต้องสังวรระวัง เพราะถ้าพลาดอลล์ ก็เป็นทางวินาศแห่งโรคทรัพย์ และแก่ตนเองได้

๕. เถียงชีพโดยสมควร

ผู้ดังคนได้ด้วยคณสมบัติคั้งกล่าวมา ถ้ายังเป็นคนเข้ามาไม่รู้จักจับจ่ายใช้ทรัพย์ให้สมควรแก่ทรัพย์ที่หาได้แล้ว การครองเรือนก็อาจก่อถึงความล้มเหลว คงอยู่ไม่ติดได้ เพราะไทยแห่งการไม่รู้จักใช้สอย ก็แรงไม่น้อยอยู่เหมือนกัน จึงควรที่ผู้ครองเรือนจำจัดกวดขันการใช้จ่ายทรัพย์ ในการถียงคนเองและครอบครัวได้อีกสองหนึ่ง

จริงอยู่ ทรัพย์ย่อมเป็นของควรดูมองรักษา แต่มิใช่ว่าห่วงແນเก็บไว้ให้หนักกระเปาเฉยๆ ไม่ใช้เลย หรือใช้อย่างกระเบียดกระเสียบ ผิดเคือง จนแทนไม่รู้สึกถึงประโยชน์ของทรัพย์ว่าเป็นเช่นไร ซึ่งว่าทำทรัพย์ให้รื้อผล ประหนึ่งแผ่นกระเบองซึ่งมีประโยชน์น้อยที่สุด แท็กก์ไม่ควรนึกว่าทรัพย์เป็นของสำหรับจับจ่ายใช้สอยอย่างเดียว แล้ว

ถึงหน้าใช้อย่างสรุยสุร้ายไม่เหลือวิถีทางได้ เพราะทรัพย์มีราคากว่ากระเบื้อง การใช้เปลืองโดยไร้ผล จึงมิบังควรเลยก็ความพอที่เรียกว่ามัชัยสัตตน์เอง ย่อมชอบด้วยประการทั้งปวงฯ ภารยาที่ไม่รู้จักประมาณในการจ่าย เป็นเหตุทั้งอยู่นานไม่ได้ แห่งกระถุงอันมั่งคงอย่าง ๑ ท่านจึงสอนให้แบ่งทรัพย์ไว้ว่าคนผู้ครองเรือนพึ่งแบ่งโภคทรัพย์ส่วน ๔ คือ พึ่งบริโภคใช้สอยส่วน ๑ ประกอบการงาน ๒ ส่วนเก็บส่วนที่ ๔ ไว้ ด้วยตั้งใจว่า เมื่ออันตรายเกิดขึ้นเราจักได้ใช้สอยทรัพย์นั้น กันหลักของการใช้ทรัพย์ ท่านสุนทรภู่กล่าวไว้เป็นคำสอนอย่างน่าฟังดังนี้

มีสลิ่งพึงประจำบ	ให้ครบบาท
อย่าให้ขาดสิ่งของ	ท้องประสงค์
ถ้ามันอยู่ใช้น้อย	ค่อยบรรจง
อย่าจ่ายลงให้มาก	จะยกงาน

สังคಹาตถุอรรມ

อันการประพฤติปฏิบูรณ์ที่กล่าวมา เมื่อผู้ครองเรือนดำเนินตามได้แล้ว ก็ย่อมเป็นทางแห่งการทั้งคนได้ในบ้าน แต่นั้นพึ่งบำเพ็ญธรรมแก่เพื่อนมิตรสหาย ซึ่งจะเป็นมูลให้จุ่งใจของมิตรสหายนิยมรักให้ช่วยเหลือชึ้นกันและกัน ในเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นแก่ตนเอง หรือแก่ครอบครัว เพราะหลักมีอยู่ว่า คนเรานั้นจะอยู่โดยลำพังแต่ผู้เดียวหาได้ไม่จำต้องพึ่งพาอาศัยชึ้นกันและกันเพื่อช่วยเหลือการงานกัน

บ้างเพื่อแลกเปลี่ยนสรรพสินค้ากันบ้าง ก็แต่กิจเหล่านี้จะสำเร็จได้ก็ เพราะการส่งเคราะห์กันและกันเป็นบ้ำจัย ก็แต่หลักอันนี้ของการทางคนอยู่ในสังคมหัวทัดธรรมนั้นเอง

สังคมหัวทัดธรรม ได้แก่ธรรมเป็นทั้งแห่งการส่งเคราะห์ชิงกัน และกัน ทำนบันหลักที่ควรปฏิใช้เป็น ๕ ดังนี้

ก. ทาน ข. พุตไพร ค. ประพฤติประโยชน์ ง. วางตนสมอ

หลักธรรมทั้ง ๕ นั้น มีอธิบายเบื้องต่อไปนี้—

ก. ทาน คือการให้ การทานเป็นหลักสำคัญที่ผู้กรองเรือนไม่ควรละเลย เพราะอันคนเราจะรักใคร่กัน หรือนับถือในกันนั้น ในเบื้องต้นจำต้องห่วนทานลงก่อน ทานน้ำด้วยเทียน ก็เป็นเหมือนหนึ่งสะพาน หรือเป็นสื่อสายในอันที่จะจุใจของนรชนให้尼ยมชมชิดอย่างกุมกิตรไมตรี และเป็นวัตถุสมพันธ์ไมตรีให้ยืนนาน ในหมู่ชนผู้อยู่ใกล้เคียงกัน อันเราจะปฏิเสธว่า มิต้องการความช่วยเหลือจากไหนนั้น ย่อมไม่ได้ คงมีบางคราวที่เราจำต้องพึงคนอื่นเพื่อช่วยเหลือกิจการงาน ก็แต่เวลา ให้เราเล่าจะช่วยเหลือเรา ในเมื่อเรามิได้ทำบุญทำคุณแก่เขา ทางใดเล่าจะประเสริฐเท่าห่วนทานโดยสลัลให้เป็นความสมควร

ในระหว่างครอบครัว ถ้าผู้เป็นพ่อบ้านแม่บ้าน กระหน่ำเนี่ยวแน่นไม่เจือจานแก่บริษัทบริหารของตน ก็ยกที่จะทำให้บริษัทบริหาร

ของตน นิยมรักใคร่ได้ ต่อเมื่อได้บ้าเพลียทาน ให้บันโภคภากเหตุการณ์นั้น ความนิยมนับถือก็เกิดขึ้น ทานจึงเป็นหลักอันหนึ่งซึ่งผู้กรองเรือนควรคำนึงไว้

ข. พุตไพร

ผู้กรองเรือน แม้ทำทานให้บริบูรณ์แล้ว ก็เป็นทุน สามารถให้ส่งเคราะห์อนุเคราะห์ชิงกันและกัน และเป็นเครื่องสมานไม่ตรีได้อยู่แต่ถ้าหากว่า การเจราปราศรัย ยังไม่เป็นไปทางไฟเระแล้วก็อยากจะสมานใจให้รักใคร่ได้นาน เพราะวาจากันนั้นว่าเป็นส่วนหนึ่งชิงสำคัญอันคนเราจะดีหรือเสีย เหตุเพราะวาจาก็มี การพุตด้วย้อมเป็นศรีแก่ตน การพดซ้ายย้อมเป็นภัยแก่ตนเอง วาจาก็ท่านสรรเสริญว่าเป็นอุคุมมงคล อันการพุตราอย่างคิดว่าง่าย แท้จริงคราๆ ก็พุตได้ แต่การจะพุตให้คนพอดีนั้นยากอยู่ การใช้คน ถ้าเราพุตราหายาบถายใส่เข้าแล้ว ก็ยากที่จะใช้เข้าได้ ถึงจะทำให้ดี โดยผู้นี้ใจทำให้ และกรับรองไม่ได้ว่า จะเป็นภัยแก่เราหรือไม่ การพุตราไฟเระ ไม่เพียงนำความปราโมทย์ให้แก่ผู้อื่น ถึงผู้พุต แม้พุตไปแล้วก็ชนใจ ยังในครัวเรือนกันแล้ว ย้อมเป็นสำคัญ พ่อบ้านแม่บ้านจะประسانสามัคคีแห่งลูกหลานให้เป็นไปโดยมั่นคงก็ต้องให้นิยมรักใคร่ดี หรือในส่วนลูกหลานจะปักกรองกันก็ต้องพุตราไฟเระต่อ กัน โดยผู้อยู่ในตำแหน่งพ่อ หรือแม่พี่

น้องก็เรียกน้อง จัง จ่า นะ ตามควร การพูดจาไฟเราะเป็นหลักอันหนึ่งที่ผู้ครองเรือนไม่ควรละเว้น

ค. ประพฤติประโ-yชน์

เพียง ๒ หลักเท่านั้นก็ยังหาเป็นการเพียงพอไม่ จำต้องระวัง การประพฤติอีกด้วย เพราะถ้าทำสิ่งที่เกิดโทษแล้วก็ทำลายผลที่จะให้ สงบเรอห์กันและกันเสีย ถ้าการที่จะประพฤติประโ-yชน์นั้น มีเป็น ๒ ทาง คือ:-

- ก. ทำงานภายใน
- ข. ทำงานวัวชา

การช่วยงานภายในทำธุระให้แก่ผู้อื่น คั้มราดาบินาถอกทรัพย์ ให้บุตรธิค้าได้เล่าเรียนศึกษา ๑ หรือจัดแจงให้มีครัวเรือนเป็นหลัก แหล่ง หรือทำการงานที่ปราศจากโทษ เช่นปรานตนหนทางให้ ราบรื่น เพื่อให้การสัญจรของประชาชนเป็นไปโดยสะดวก กันใหญ่ คนใด เอาเป็นธุระแก่ผู้อื่นอย่างอ้าย หรือผู้อื่นอย่างอ้าย ก็ช่วยทำธุระให้ท่าน โดยเด็นใจ และมิตรสหายประพฤติประโ-yชน์ต่อ กัน เช่นช่วยเหลือกัน เป็นต้น เหล่านี้จัดเป็นการประพฤติประโ-yชน์ทางภายใน นารดาบินาถ สั่งสอนบุตรธิค้าก็ตี มีความรู้แล้ว ช่วยแนะนำแก่ผู้อื่นก็ตี ประการ บอกบุญกุศลก็ตี เหล่านี้ เป็นความประพฤติประโ-yชน์ทางวัวชา ๒

ความประพฤติ ๒ อย่าง ยังเป็นหลักอันหนึ่งที่ผู้ครองเรือน ไม่ควรละเมิดเสีย

๔. วางแผนเสมอ

หลักที่ ๔ คือการวางแผนเสมอ ต่อคนทุกชั้น ทุกวัยที่เรียกกัน ว่า ไม่ถือตัว เป็นผู้น้อย เมื่อได้รับยกย่องสูงกว่าปกติเดิมแล้ว ก็ไม่พึงแสดงอาการทะนงตนเหยียดผู้ใหญ่ที่ไร้ศักดิ์สูงกว่า ในระหว่างเพื่อน ปกติเดิมเคยประพฤติอย่างไรก็อย่างนั้น ไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อเข่นนี้ จัดทำให้หลักอื่น ๆ พลอยคงทนได้ ผู้ทั้งอยู่ในหลักธรรมอันนี้ หาก เป็นผู้ใหญ่ ผู้น้อยก็จักรักใคร่และนับถือไม่ขาดจาก ถ้าเป็นมิตร ก็จะ เป็นเหตุให้มิตรธรรมจำเริญยิ่งขึ้น หากความแตกสามัคคีกันมิได้

หลัก ๔ นี้ ดังกล่าวมา ย้อมควบคุมสามัคคีของโลก ให้ยั่งยืน จริงกาก สมานไม่ตรีภาคให้ไปบุลย์ ชั่งท่านเปรียบเสมือนเพลารถ ภูมล้อรถให้แน่นในขณะเด่นไปจนนั้น ๆ

บำรุงบิตามารดา

ท่านผู้ครองเรือน เมื่อตั้งตนได้แล้ว ก็ไม่ควรลืมท่านผู้บังเกิด- เกต้าทั้งสอง คือพ่อและแม่เสีย พ่อแม่ทั้งสองก็คือ พระ母 ของลูก เป็นพระอาจารย์อันล้ำเลิศของลูก ทุกท่านมีธีวิชารามาจนถึงกั้งทันได้ ก็พระราชการเดียงดุของพ่อแม่ พ่อแม่ท้องฟ้าอันตรายแสนจะลำบาก แสนจะหน่อยยาก ต้องทำงานทางบก ทางน้ำ ก็เพื่อลูกของตนเอง ไม่ใช่ครองที่ไหนเลย อันทางที่จะบำรุงพ่อแม่ นักปราชญ์ ได้วาง หลักไว้ดังนี้:-

- ก. เสียงท่าน
- ข. ทำกิจของท่าน
- ค. คำร่วงวงศ์ทรงกุณ
- ง. ประพฤติคนให้ดี
- จ. เมื่อท่านหาย ทำบุญอุทิศให้ท่านฯ

หลักเหล่านี้ ถูกใจไม่เป็นการยากอะไรในการที่ท่านจะทำ ท่านคงไม่อยากให้ใครว่ากล่าววินิทานว่า เป็นลูกอกตัญญูไม่รู้คุณของพ่อแม่ ท่านจะต้องเจ็บใจในเมื่อได้ยิน คนกล่าวลงโทษว่าท่านอกตัญญู ท่อพ่อแม่ของตน ไม่มีทางให้จะตัดหัวตายล้างคำ ซึ่งกล่าวหาเข่นนน นอกจากประพฤติคนตามหลักดังได้กล่าวไว้เป็นอันดี ท่านล้มใจก็มีเดิม แต่อย่าลืมพ่อแม่ผู้ก่อภารណีให้ท่านเห็นเดือนเห็นตะวันเลย นี้เป็นหลักอันหนึ่ง ซึ่งท่านควรบำเพ็ญเป็นคุกันไปกับการครองเรือน

การทำความรู้จักศิล

หลักอีกประการหนึ่ง ที่ท่านพึงประพฤติปฏิบัติเป็นคุกันไปกับ การศึกษาได้ในทางมาราศาสตร์คือทำความรู้จักกับพระศาสนา ซึ่งพระโคคมพุทธเจ้าเป็นเจ้าของ และมีหมู่สาวกของพระองค์บริหารกันอยู่ ในทุกวันนี้ ในเบื้องแรก พึงปลูกสร้าง คือความเชื่อมั่นในพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสัมมาคุณก่อน เมื่อเห็นว่าใจมั่นคง ต่อพระพุทธศาสนาได้แล้ว แต่นั้นพึงทำความรู้จักศิลเป็นขั้นต่อไป

ศิลหมายถึงปกติของ กาย วาจา เรียบร้อยสุภาพ มีหล่ายอย่าง ต่างโดยเป็นศิล ๕ เรียนนิทัยศิลบ้าง เป็นศิล ๔ เรียกอุโบสถศิลบ้าง ในที่นี้พเจ้าจะแนะนำให้ท่านทำความรู้จักกับศิล ๕ อย่างเดียว ศิล ๕ ประการมีดังนี้:-

๑. ปณาติปทา	เวรรณี	เว้นจากทำชีวิตสักวันให้ตกสิ่งไป
๒. อภินนาทาน	เวรรณี	เว้นจากถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยอาการโง่
๓. กามेसุമिळาจารा	เวรรณี	เว้นจากประพฤติในกาม
๔. มุสาวาทা	เวรรณี	เว้นจากพูดเท็จ
๕. สุราเมรยนัชชะปมาทภูฐานา	เวรรณี	เว้นจากดื่มน้ำมา คือสุราเมรัย

สิกขายาบที่ ๑

ข้อนี้ ได้แก่ห้ามมิให้มีสัตว์ ค่าว่าสัตว์ ประสงค์ เอาหึ้น มนุษย์และสัตว์กรจاذนที่ยังเป็นอยู่ มนุษย์ก็ไม่เลือกประเภทไหนโดยที่สุดแม้ยังอยู่ในครรภ์ ไม่ทันคลอต ถึงสัตว์เครื่จاذนก็เช่นกัน ท่านห้ามไว้ ก็ค้ายมุ่งให้ปลูกเมตตาจิตในหมู่สัตว์ ฯ

ສຶກຂາບທີ່ ๒

ຂອນ ໄດ້ແກ່ເຫັນກາງໂມຍ ຂອງທ່ອງໃນກຣມສິທີຂອງຜູ້ອນ ຂອງທ່ານມືອນຢາຖາໄ້ ໄດ້ແກ່ຂອງມີເຈົ້າອີງຈະເປັນສິ້ງສົດ ນອຍ່າງໜຶ່ງ ຂອງທ່ານໃຊ້ຂອງໄຄຣແຕ່ມີຜູ້ດຸແລຮ້ກໍາເນົາ ເຊັ່ນຂອງທີ່ເປັນພຸທະນຸບູ້ຫວຼອຂອງກລາງ ເຊັ່ນ ຂອງສົງມື ແລະຂອງສຳຫວັບສໂມສຣສດານ ອ່າງໜຶ່ງ ຜູ້ທີ່ປະພຸດຖືກລ່ວງໃນຂອງດັກຄ້າວາມ ຂໍ້ອວ່າປະພຸດຖືກຝຶກ ຂ້ອນ ບັງງູ້ທີ່ຂັ້ນກີດວິທີ່ຫວັງຈະໄໝ່ນຸ່ມຍໍເລີ່ມຈີ່ພິໃນທາງຊອບຮຣມ ເວັ້ນ ຈາກການເນີຍດັບເນີຍທາງພົມບັດຊັ້ງກັນແລກັນ

ສຶກຂາບທີ່ ๓

ຄ້າວ່າ ດາມ ມາຍດີງກຣຍາທີ່ຮັກໄຄຮັກນໃນເຊີງປະເວນີ້ຫຼຸ້ສາວ ບັງງູ້ທີ່ຂັ້ນກີດວິທີ່ຫວັງຈະນຸ່ມຍໍເລີ່ມຈີ່ພິໃນທາງຊອບຮຣມ ໃຫ້ຮັກຊາສິທີຂອງ ເຮົາ ແລະທໍາໄໝເຫົາໄວ້ຈາງໃຈຊັ້ງກັນແລກັນ ຈາຍ ພູ້ງ ດິງແມ້ຈະໄໝ່ໃຊ້ ເມື່ນຢາຖາກັນ ແຕ່ກໍຍັງຮັກໄຄຮັກນເໝືອນຢາຖາ ທີ່ວິຍ່ານາຈແໜ່ງຄວາມ ປົງປັກໃນເຊີງການ ເນື້ອຫຍາຄນໃຫນທໍາຫຼັດວິທີ່ກວຽກຮາຂອງທ່ານແລ້ວ ຍ່ອນເປັນເຫດຸໃຫ້ສາມືກຣຍາແຕກຮັກນ ຄວາມສຸຂະພາບໄດ້ຍ່າງໄວ ຜູ້ໄດ້ ໄມປະພຸດຖືກປະເວນ ຜູ້ນີ້ຂໍ້ວ່າທໍາຄວາມສາມັກຕືກໃນໜຸ່ມນຸ່ມຍໍແລະ ທໍາຄວາມໄວ້ຈາງໃຈກັນໄໝເກີມ

ສຶກຂາບທີ່ ๔

ຄໍາເທົ່າ ຄືອກຳທີ່ໄມ້ຈິງ ຄໍາໂກທິກ ໄທັກຄ່າວແຕ່ຄໍາສັ້ງ ບັງງູ້ທີ່ ໄວກີດວິທີ່ຫວັງຈະຫັມການທັດປະໂຍ້ນທາງວາຈາ ອັນຄວາມຈິງເປັນສິ່ງທີ່ ຄົນທັງຫລາຍນີ້ມີນັບດີອ ກາຣທີ່ເຮົາໄທ່ຄາມຂ້ອຄວາມຂະໄຈກາຣ ທີ່ຮ້ອພິ່ງໄຄຣເລ່າວະໄໄ ກີດວິກາຣົວ່າເຮົາໄຈິງ ເພົະຄວາມຈິງເປັນສິ່ງທີ່ໄມ້ຖາຍເມື່ອຄົນເຮົາປະສົງຄືເຫັນນີ້ ໄກຮົຟື່ນຄວາມຮູ້ສົກຂອງທັນພົກໃຫ້ພົກຄວາມຈິງ ກີ່ຂໍ້ວ່າທັດປະໂຍ້ນຂອງທ່ານໄໝເສີຍໄປ ພ

ສຶກຂາບທີ່ ๕

ເມຮັຍ ໄດ້ແກ່ເນັ້ນໄມ້ ທີ່ເຫັດອົງຍັງມີໄດ້ກັນ ເຊັ່ນນັ້ນຄາລເມາຕ່າງໆ ເປັນຄົນ ກິເນເຮັນນີ້ ເຫັນນຳມາກັນອີກຄົງໜຶ່ງ ເພື່ອໃຫ້ສະເໜີ້ນ ຂັ້ນເປັນສຸຮາ ສຸຮາແລະເມຮັຍ ເປັນຂອງທໍາໄໝຜູ້ອັນຄົມເສີຍສົດອາຣມົນ ທໍາປັກຕົງອົງກາຍ ວາຈາໄໝເສີຍໄປ ເວລາປັກຕົງ ກິຣຍາອາກາຮນບາງຍ່າງທໍາໄມ້ໄດ້ ຄຣົນແຫລ້ວເຂົ້າປາກແລ້ວ ຄວາມມາຍ່ອມທໍາໄໝທັນນີ້ ບັງງູ້ທີ່ໄວກີເພື່ອມໃຫ້ ລະເມີນຂ້ອ້າມເບັ້ງທັນ ເພົະຄົນເຮົາເນື້ອເມາແລ້ວ ອາຈົ້າສັກວົກໄດ້ ຍາລັກ້າໂມຍຂອງຜູ້ອັນກີໄດ້

ບຳເພີ້ນອຣມຄູ່ກັບຄືລ

ເນື້ອໄດ້ກ່າວຄົງຄືລ ອັນເປັນຫລັກທຸກຄອງເຮືອນກວມໄວ້ປະດັບ ກາຍແລ້ວ ຈຶ່ງກວກຄ່າວຄົງຄືລ ອັນເປັນຄູ່ກັບຄືລທີ່ ຈະໄດ້ຊ່ວຍໃຫ້ຄົລເນື້ອໄປໂຄຍຕື່ງໆ ອັນຮຣມທີ່ຄວນນຳເພື່ອເປັນຄົດນີ້ໄປນັ້ນມີຄົນນີ້

๑. เมตตา กับกรุณา	คู่กัน	สิกขานบทที่ ๑
๒. สัมมาอาชีวะ	คู่กัน	สิกขานบทที่ ๒
๓. ความสำรวมในการ	คู่กัน	สิกขานบทที่ ๓
๔. ความมิสัตย์	คู่กัน	สิกขานบทที่ ๔
๕. ความมิสติ	คู่กัน	สิกขานบทที่ ๕

๑. เมตตา คือไม่ตรึงใจ ที่คิดรักใคร่ในผู้อื่น คล้ายมิตรต่อ มิตร มีความรักใกรกัน ฉะนั้น คุณข้อนี้ ย่อมเป็นเหตุให้มนุษย์มี ความสนใจและกัน แต่ดูหนนสิกขานบทที่ ๑ ให้ดูข้างล่างนี้ ถ้าว่า มนุษย์ทั่วโลก ต่างมีเมตตาต่อกันแล้วการทาร้ายกันก็จักไม่มี เป็นอัน ว่า ไม่มีการประพฤติล่วงสิกขานบทที่ ๑ ฯ

กรุณา คือความคิดช่วยเหลือ ให้ผู้อื่นพัฒนา คุณข้อนี้ เมื่อ เกิดมิแล้ว ก็เป็นเหตุให้มนุษย์ทำการช่วย ทุกข์ภัย แก่กันและกัน ความคิดในอันที่จะเบี่ยดเบี้ยนกันก็จักไม่มี หรือมีก็น้อยลง ฯ

การแสดงเมตตา กรุณานี้ เมื่อได้บันเพญให้ถูกที่แล้วย่อม อันวยผลอันดีงาม ให้แก่ผู้บันเพญและผู้ได้รับ ทำความปฏิบัติของ ผู้มีศิลป์ให้งานยิ่งขึ้น เหมือนเรื่องแหวนประดับหัวแหวนให้งาน ฉะนั้น ฯ

๒. สัมมาอาชีวะ ได้แก่เพียรเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ เป็น เครื่องอุทิบนผู้มีศิลป์ให้มีกำลังในอันรักษาศิลป์ยิ่งขึ้น คนมีศิลป์ ถึงเว้น

จากการหาเลี้ยงชีวิตในทางผิดแล้ว หากไม่หมั่นเขียนหาเลี้ยงชีพในทาง ชอบ จะได้อะไรเป็นกำลังเลี้ยงชีวิตเล่า หรือจะอาศัยทุนทรัพย์เดิน กิจทรัพย์นั้น เมื่อไม่มีใหม่เพิ่มเติม ก็ยอมนี้แต่จะสั่นไปโดยส่วนเดียว เมื่อจนบิ้ง ถ้ามีแต่ทางน้ำไหลบ่าไปทางเดียวไม่มีทางน้ำเข้า บึงนั้น ก็มีแต่จะแห้งไปทุกวันจะแน่น ฯ

คนมีศิลป์ เมื่อไม่มีทรัพย์ สำหรับจับจ่ายเลี้ยงชีวิต ถูกความ ยากจนบีบคั้น ก็ยากที่จะมั่นคงอยู่ในศิลป์ได้ ถึงจะรักษาให้บริสุทธิ์ ก็เป็นไปได้อย่างลำบากยากเจ็บ คนมีศิลป์บางคน ที่ pragmatism ที่จะเป็นเพราะเหตุนี้เอง ฉะนั้น ผู้มีศิลป์ จึงไม่ควรเน้นอนใจ ควร หมั่นประกอบกิจในการหาเลี้ยงชีวิตในทางชอบ จะเป็นเหตุให้มีกำลัง ในการรักษาศิลป์ยิ่งขึ้น

๓. สำรวมในการ ได้แก่การยาที่ควรจะไม่ประพฤติมักมากใน การคุณ ข้อนี้ย่อมส่องความบริสุทธิ์สะอาด ของชายและหญิง ให้ กระจ่างแจ้งใส่ คนผู้ดูเว้นจากการประพฤติผิดในการทั้งหลายแล้ว แต่ยังประพฤติหมกมุ่นอยู่ในงาน ย่อมไว้ความมีสั่งว่าราศี ซึ่ว่าบังมี ผลกระทบติดตัวอยู่ ย่อมไม่พ้นจากความติดเทียนได้ ชายเมื่อมีภาระแล้ว ควรพอใจอยู่แต่ในภาระของตน จะได้เป็นที่ไว้วางใจของคนทั้งหลาย หญิงเมื่อมีสามีแล้ว ก็พึงพอใจอยู่ในสามีของตนจะได้เป็นที่ชันชมของ สามี

๔. ความมีสัจจ์ ให้แก่การประพฤติชื่อกรงท่อบุคคล ต่อหน้าที่ พร้อมทั้งกาย วาจา ใจ คือทำจริง พูดจริง ใจจริง ไม่โอนแอน เมื่อให้คำสััญญาแล้ว ก็รักษาความสัตย์ไว้ให้มั่นคง ยัน ความสัตย์นี้ ท่านสรรเสริญว่า เป็นถ้อยคำที่ไม่รักหาย มีรสอร่อยยิ่ง กว่ารสทั้งหลาย เมื่อมนค่านึงถึงความสัตย์คำจริงอยู่แล้ว ความคิดที่ จะพูดเท็จ พูดโกหกเขาก็หมดไป ทำให้เป็นคนพูดจริง ๆ ความมีสัจจ์ เป็นคุณสมบัติที่ผู้มีศีลธรรมบำเพญจะได้ทำให้กลับรู้บูรณ์ดียิ่งขึ้น หา ความดีงามพร้อมเพราะวาจาไม่ได้

๕. ความมีสติรอบคอบ ให้แก่มีสติค่อยตรวจตราอยู่เสมอ ไม่ เสินเล่อ น้อกการดังนี้

ก. ความระวัง ในเรื่องอาหารการกิน

ข. ความระวัง ในหน้าที่การงาน

ค. ความระวัง ในการทำ การพูด การคิดของตน มิให้ พลาง ภาระงานทุกอย่างมิว่าในทางคดีโลก หรือคดีธรรม ถ้ามีสติค่อย ควบคุมระวังอยู่แล้ว ความผิดพลาดก็ไม่มีหรือแม้จะมีก็เป็นไปโดย ส่วนน้อย ทำให้เป็นผู้ระวังหน้า ระวังหลัง ยังคิดที่จะทำ จะพูดหรือ จะคิดทำให้เป็นผู้มองเห็นโทษ และอานิสงส์ของการงานที่จะทำลงไป ความมีสติรอบคอบย่อมช่วยผู้มีศีลให้ดียิ่งขึ้น ๆ

จริยวัตรสำหรับหูยิงสะไภ้

ในบทนี้จะกล่าวถึงวัตรจริยา หรือหลักธรรม สำหรับหูยิงสะไภ้ ความประพฤติปฏิบัติ ในขณะเมื่อตนไปอยู่ยังสกุลผัว หูยิงสะไภ้

ประพฤติตามได้ความสุขสนายก เกิดขึ้นเป็นເງາມทว แต่พึงเข้าใจว่า หลักธรรมอันนี้มิได้เจาะจงเฉพาะหูยิงสะไภ้เท่านั้น ถึงหูยิงอื่นก็เหมาะ แก่ความเป็นหลักที่ควรประพฤติเช่นเดียวกัน ภาริยวัตรนี้มี ๑๐ ข้อ ดังนี้:-

๑. ไฟภายในอย่าพิงนำออก
๒. ไฟภายนอกอย่าพิงนำเข้า
๓. พิงให้แก่บุคคลที่ให้
๔. อย่าพิงให้แก่บุคคลที่ไม่ให้
๕. พิงให้แก่บุคคลที่ให้และไม่ให้
๖. พิงนั่งให้เป็นสุข
๗. พิงบริโภคให้เป็นสุข
๘. พิงนอนให้เป็นสุข
๙. พิงบำเรอไฟ
๑๐. พิงนอนน้อมเทวดาทั้งหลาย

ในภาริยวัตรที่ ๑๐ ข้อนี้ ถูกกังท่านกล่าวไว้เป็นทำนองปริศนา แต่ท่านกล่าวอธิบายไว้ดังนี้

จริยวัตรข้อ ๑.

หูยิงสะไภ้ไปอยู่คระกุลผัว เมื่อได้เห็นโทษสั่งได้สั่งหนึ่งของ พ่อผัวเม่งผัว และผัวของตนเองแล้ว อย่าพิงนำไปบอกเล่าแก่ชนผู้อยู่ ภายนอกเรือน

จริยวัตรที่ ๒.

หนูนิสัยไก่ไปอยู่ที่กระถุกดัว เมื่อไก่ินได้ฟังด้วยคำของคนบ้านใกล้เรือนเคียง กล่าวคำนินต์ให้พ่อผัวแม่ผัวและผัวของตนเองแล้ว อย่าพึงนำเข้าคำของชนเหล่านั้นมาบอกเล่าให้พ่อผัวแม่ผัว และพัวะราบ

จริยวัตรที่ ๓.

ชนทั้งหลายเหล่าใด ผู้อยู่บ้านใกล้เรือนเคียงก็ต้องห้ามห้าม เมื่อมายืนเครื่องอุปกรณ์สิ่งของไปแล้ว ครรภ์เสร็จราชการกันนำมารักษาให้คือสั่งคืน แม้ภายในบ้านมาก็ยังอึก หนูนิสัยไก่พึงให้แก่ชนทั้งหลายเหล่านั้น

จริยวัตรที่ ๔.

ชนทั้งหลายเหล่าใด จะเป็นญาติมิตรสาย ผู้อยู่ใกล้เคียงกัน ก็ต้องห้ามใช้ญาติมิตรสายก็ต้องห้าม เมื่อมายืนสิ่งของเครื่องอุปกรณ์ไปใช้สอย ครรภ์เสร็จราชการแล้วก็หาสั่งคืนไม่ หนูนิสัยไก่ผู้อยู่ในกระถุกดัว อย่าพึงให้แก่ชนทั้งหลายเหล่านั้น

จริยวัตรที่ ๕.

ญาติมิตรสายทั้งหลาย ผู้ยากจนขาดสัน มากอยู่สิ่งของเครื่องใช้ไปแล้ว เมื่อเสร็จราชการกันให้ห้ามสั่งคืนให้ก็ตามที่เดิมแม้ภายในบ้านมาก็ยังอึก อันหนูนิสัยไก่ ก็พึงให้แก่ชนทั้งหลายเหล่านั้น

จริยวัตรที่ ๖.

อันหนูนิสัยไก่ ผู้อยู่ในกระถุกดัว พึงกำหนดสถานที่ควรนั่งไม่ควรนั่ง ในสถานที่ อันตนแต่เห็นพ่อผัวแม่ผัวและผัวของตน เพราะเป็นเหตุจะให้ทนต้องถูกขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ก็เชื่อว่า่นั่งไม่เป็นสุข เมื่อนั่งในที่อันตนไม่จำต้องถูกขึ้นแล้วก็ชื่อว่านั่งเป็นสุข

จริยวัตรที่ ๗.

หนูนิสัยไก่ ผู้เข้าไปอยู่ยังกระถุกดัวแล้ว ไม่บังควรบริโภค ก่อนพ่อผัวแม่ผัว และผัวของตน พึงเคยยกและเพิ่มเติมสิ่งที่บกพร่องหรือยังไม่ได้ เมื่อท่านบริโภคแล้ว ตนจึงบริโภคภายหลัง เมื่อเป็นเช่นนี้ ความสุขในการบริโภคจึงจะเกิดมีได้

จริยวัตรที่ ๘.

อันหนูนิสัยไก่ ผู้อยู่ในกระถุกดัวพ่อผัวแม่ผัวแล้ว ยานจะหลับจะนอน อย่าพึงนอนก่อนพ่อผัวแม่ผัว และผัวของตน พึงทำวัตรปฏิบัติที่ควรจะกระทำต่อพ่อผัวแม่ผัว และผัวให้เสร็จเรียบร้อยเสียก่อน เมื่อเรียบร้อยดีแล้ว ตนจึงนอนต่อภายหลัง เมื่อปฏิบัติเช่นนี้จึงจะให้ความสุขในเวลาหลับนอน

จริยวัตรที่ ๙.

อันหนูนิสัยไก่ ผู้อยู่ในกระถุกดัวแล้ว พึงบำรุงบำรุง พ่อผัวแม่ผัวของตน คงท่านเหล่านั้นไว้ให้เป็นปานประหนึ่งว่ากองไฟที่พวงฤทธิ์ไฟรับบำรุงอยู่จะนั้น

จริยาอัตรช้อ ๑๐.

หญิงจะไก่ ผู้ไปอยู่ที่รากแห่งผ้าแล้ว พึงทำการอบน้อม
พ่อผ้าแม่ผ้าของตน ตั้งท่านเหล่านี้ไว้เหมือนหมู่เทพยดา ที่ชน
ทั้งหลายพากันกราบไหว้บูชาจนนั้น

จริยาอัตรแห่งคู่ผ้าเมีย

ในบทนี้ ข้าพเจ้าจะขอถวายจริยาอัตร ที่คู่ผ้าเมียผู้ผ่านชีวิต
วิวาห์ไปแล้ว จะพึงประพฤติปฏิบัติต่อ กันและกัน เพื่อความสมบูรณ์
พูนสุขแห่งชีวิตรวม คู่ผ้าเมียบางคู่ เมื่อผ่านชีวิตรวมไปแล้ว
ความสุขในชีวิตรวมแบบหาไม่ได้ เข้าทำงานอง ๓ วันต่อ ๕ วันร้าย
บางคู่ก่ออยู่กันยังยืนมั่นคงจนแก่จนเฒ่าจนตายจากกัน แต่สุข-ทุกข์ใน
ชีวิตรวมเป็นอย่างไรนั้น ข้าพเจ้าก็ยังไม่ทราบ เพราะยังไม่เคยผ่าน
ชีวิตรวมไปเลย ถ้าข้าพเจ้าจะเคยให้ชีวิตรของข้าพเจ้าผ่านชีวิตรวมเสีย
ก่อนแล้วจึงเขียนบทนี้นั้น ข้าพเจ้าก็เห็นจะไม่ได้เขียนแน่นอน คู่ผ้า-
เมีย จะประพฤติอย่างไรนั้น ข้าพเจ้าจะวางหลักให้ท่านไว้ดังนี้:-

ก. เอาใจต่อ กัน

คู่ผ้าเมียบางคู่ เมื่อเข้าสู่ชีวิตรวมแล้ว การเอาใจกัน ย่อม
เป็นกฎอันหนึ่งซึ่งควรคำนึง ผ้ากด เมียกด ต่างฝ่ายต่างเอาใจกัน
ไม่ถือเอาแต่ใจของตนเป็นประมาณ ความสุขสำราญในชีวิตรวม
ก็เกิดขึ้น ความแท้จริงของอะไรก็ไม่มีได้ ถ้าผ้าไปอีกอย่างหนึ่ง

เมียไปอีกอย่างหนึ่งแล้ว ความคุ้มค่าในการครองเรือนก็หมดไป หา
เป็นสุขในการสมรสได้ยาก

ข. ความนับถือ กัน

กฎอีกประการหนึ่ง ที่พึงนำไปใช้ ก็คือความนับถือในกันและ
กัน ไม่แสดงอาการคุหนเหี้ยดหยัน บางคู่เมื่อได้สู่สมกันแล้ว ขาด
ความนับถือกันและกัน ตั้งหน้าเอาความถือทนเข้าใส่กัน พลาดนิด
พลาดหน่อยไม่ได้ ในพนทนาถ่าว่าถ่าง ๆ นานา ความนับถือกันจึงควร
ที่คู่วิวาห์จักนำไปใช้ประการนี้

ค. มองสิทธิ์

การที่ไม่รังสิทธิ์อ่อน懦ในบ้านไว้แต่ผู้เดียว ต่างก็มีมองอ่อน懦
ในสิทธิ์บางอย่างให้คุ้ม และ ย่อมเป็นมูลแห่งความสุขอย่างหนึ่งเหมือนกัน
ถ้าต่างคนต่างห่วงสิทธิ์ เกรงว่าจะมีภัยในหน้าที่นั้น ๆ แล้ว
ก็จะชั่นชั่น อย่างนี้ใช้ไม่ได้ ชีวิตรวมของท่านจะไม่ได้รับความสมบูรณ์
พูนสุขได้เลย

ฉ. ไม่นอกใจ

การประพฤติไม่นอกใจกัน ก็เป็นฐานอันหนึ่งที่จะยังสุขใน
การวิวาห์ให้เกิดขึ้น ทางสามีก็ไม่ประพฤตินอกใจภรรยา ภรรยา ก็ไม่
ประพฤตินอกใจสามีของตน ต่างคนต่างทำความพอใจในกันและกัน
ถ้าเมื่อต่างนอกใจกันแล้ว ความระหองระแหงก็มีขึ้น หากความสุขใน

ชีวิตร่วมกันไม่ได้ ความไม่นอกใจจึงเป็นจรรยาอันหนึ่ง ที่คู่ผัวเมียจะ
ลืมเสียไม่ได้ ข้าพเจ้า枉หลักให้ห่านประพฤติเพียงเท่านี้ แม้หลังจาก
คุ้นเคยประพฤติหวานได้แล้ว ก็พึงแนใจเดิมว่า ความสำราญในชีวิตร
วิวาห์ของห่าน จะดำเนินไปโดยราบรื่นทุกประการ

ขอความสุข ความเจริญงามมีแต่ห่านผู้อ่าน ผู้อ่านทุกห่าน...เทอญ.

ขอขอบหลักธรรมของผู้ครองเรือนไว้แต่เพียงนี้

วิถีชีวิตของคน

ห่านสาสุขนษายหลิ่งหลาย

วิถีชีวิตของคน หมายความทางด้านเนินแห่งชีวิต
ของเราทุกคน ซึ่งมีการกระทำทางภริยาหาใจ พร้อมด้วย
เจตนาเป็นสัญญาลักษณ์บอกให้รู้ว่า ถ้าการกระทำแบบนี้ทุก
ระยะช่วงก็จะมีความทั่งนาและไป แต่หากการกระทำดีบ้างช่ว
บ้างคละกันไป ชีวิตจะสว่างบ้างมีดีบ้างตามระยะของการกระ
ทำ และผิวการกระทำเป็นดุลลดแล้วช่วงก็จะสว่างทั่งนา
และไป เชิญมาไปดูกันเดิด นี่จึงชีวิตของคนเรา พระพุทธเจ้า
ได้ทรงแสดงไว้ ๔ จำพวก กือ คนมานมีดไปมีด คนมานมีดได
ไปสว่าง คนมานสว่างกลับไปมีด คนมานสว่างกลับไปสว่าง

คนมานมีดไปมีด ชีวิตของคนมานมีดไปมีดนี้ มีมีดม้าคลอดคนน
คลอดปลาย ย้อมเป็นสีทึ่น้ำสะคุ้งหาดเสียวเหลือล้น เรายกคนไม่ม
ไกรชอบ เพราะมันทราบให้เราต้องเป็นทุกๆ เดือดร้อนยิ่งนัก มี
ลักษณะอยู่ ๓ ประการ

๑. ชีวิตไปอับมารับ ผู้เกิดมายากจนและยอมจำหนนทูนไป
ตลอดชีวิต ไม่รู้จักคิดสร้างเนื้อสร้างตัว เรายอมรู้ทั้งที่ว่าคนจน
นั้นเป็นคนหมาดราคาน มีชีวิตอยู่สักแต่ว่าลมหายใจเข้าออก ลูกตัวลงเป็น
คนขอทานเขากิน น่าจะสำนึกรู้ว่าคนขอทานมิใช่ว่าจะมาขอทานเท่านั้น
ยังมาเตือนเราให้รู้สึกทั่วว่า ต้องอย่าเป็นคนขอทาน แต่กลับเห็นการ
ขอทานเป็นของดี จริงอยู่ การอภัยผู้อื่นกับการอาภัยตัวเองจึงต้อง

ไปด้วยกัน แม้อ่างนั้น ก็ควรยกการอาภัยตัวเองเป็นสำคัญ ถือการ
อาภัยผู้อื่นเป็นเพียงชั่วคราว จึงจะเอาตัวข้ามทุกชั้นยากได้ตลอดรอบฝั่ง

เข้านแล้วยังไม่พอ ช้านซ้ายเจ็บเป็นสันดาบ เห็นเกียจร้าน
เป็นเครื่องอยู่สบายน เอาไม่ง่ายเป็นอาการ ยิ่ดอ่อนแอบเป็นจุดหมาย
เบื่อหน่ายการงานเป็นกำลัง ไม่คิดตั้งตัวให้เป็นหลัก หนักไม่เอา
เบาสักด้ จะทำงานอะไรมักอ้างเลกว่า หนัวร้อนหัวกระหายเข้าสาย
ป่ายเงิน ปวดหัวน้ำตา เหนื่ดเหนื่อยเนื้อยล้า ดีแต่ขันแก้ตัวเป็น
ที่หนึ่ง งานประจำของเขาก็คือ งานกิน งานนอนและงานรับกวน
เพื่อนบ้าน ทันแบบความจนไวบันไฟล์ไปจนวนตาย นี่คือนมีชีวิต
มาอับไปอับ

นานี ไป ลง ฤกษ์นั้น พุทธ นึง คำเหล่านี้เป็นคำของผู้มีทรัพย์
บัญชา เล่นกับคนชาติอับ ชั่งหวังพึงเขาม่ายหน้าเข้าไปหาด้วยอย่าง
ได้ทรัพย์เลี้ยงชีวิต ระหว่างคืออย่าให้เข้าบัญชาเล่นกับท่านเช่นนี้จะ
เสียดายเกียรติ จำไว้ว่า มีเงินมีทองเจรจาได้ มีไม่มีไร่ปลูกเรือนงาม
มีเงินเข้าเรียนกัน อีก ไม่ก่อเจาเรียกพี่ ไม่มีเงินมีทองพ่นทองไม่มี ความ
ผิดพลาดเป็นของคน แต่คนคือตั้งรู้จักกลับตัว

๒. ชีวิตมาด้อยไปด้อย ผู้เกิดมาໄ่ แท่ชอบซื้อไว้ตัวฉลาด
แหลมหลัก หารู้สึกไม่ว่าตัวໄ่ รู้อะไรมบ้างเลิกน้อยมักนึกกูมิใจ เห็น
ความรู้น้อยนั้นว่ามากทำนองกบที่ไม่เคยเห็นน้ำในทะเล สำคัญเอาไว
น้ำในบ่อน้ำกามาย และเป็นคนมีใจผ่องထยิบว่าข้ารู้ทุกอย่าง คนโน้มเข้า
คนซี้เม้า คนเจ้ามายาสาไถ คนໄฟเเปลร้าย คนซี้โทรศัพท์ คนโนดร้าย
คนโรคจั๊ด คนซี้ตลาด และคนชาติริบชา ทั้งน้อยมเป็นที่เพาะความ
ชั่วร้ายทั้งหลาย ใครจะลั่งเอาความแก้วจากซอกพื้นในปากมังกร ยัง
อาจทำໄได้ จะข้ามมหาสมุทรอันหนาแน่นด้วยแนวคลื่น ครั้นครันอยู่
และจะทุนแม้ผู้พิชร้ายไวบันเคียร์ต่างมาลั้ยก็ยังได้ แท่จะยังใจคนໄให้
กลับรู้สึกตัวนั้น มิพิงได้ง่ายเลย คนโน่นนี้คืออยู่แท่ซี้เกียจ หอยบอยู่

เที่ยวไม้คุยดี เก็บใบไว้ครอบบากใบานวันตาย นิคนมีชีวิตมาด้วยไปด้วย

๓. ชีวิตมาร้ายไปร้าย ผู้มนต์สียร้าย ใจน้อยโกรธง่ายมาแต่เกิด และกลับเป็นคนหัวดือว่าไก่สอนยา ก็จะมีผู้ช่วยกันสั่งสอนมากสักเท่าไร ก็ยังขึ้นต่ออีกอีก ชัยยังเป็นคนอกตัญญูไม่รู้คุณของผู้มีพระคุณเพิ่มอีก เมื่อพ่อแม่หรือคนอื่นแนะนำพ่อสอนในทางดีทางชอบ ก็โกรธและกลับคิดร้าย ยังประพฤติเลวทรามต่ำช้าและแสดงกิริยาแห่งชาติ ใช้วาจาแสลงหู น้ำใจดูร้ายหนักดง เป็นคนต้นกดปlaysing อ สมบัติเสียถือว่าไม่มีอะไรเสีย สุขภาพเสียถือว่าบางสึ่งบางอย่างเสีย แต่คนนิสัยเสียนน้อมเป็นอันเสียหมดสิ้น นิคนมีชีวิตมาร้ายไปร้าย

คนมานี้คอกลับไปสว่าง ชีวิตของคนนามีคอกลับไปสว่างนี้ มีมีคหรือเตยท่าในเบื้องต้น กลับสว่างหรือสูงขึ้น ในภายหลัง เพียงดังคนอยู่ในห้องนี้ ได้ออกมารับแสงสว่าง มีลักษณะอยู่ ๓ ประการ

๑. ชีวิตมานอนกลับไปรุ่งเรือง ผู้เกิดมายากจน แต่เป็นคนจนที่เข้มแข็ง ถือความจนเป็นมั่นคงต้อนประเสริฐ แม้จะไม่มีทรัพย์อ่อนๆ

และชาติกำเนิดอันจะเชิดชูฐานะของตนให้รุ่งเรือง ก็เชื่อตัวเองว่าจะทำงานให้แก่เพื่อนร่วมชาติได้ ไม่น้อยไปกว่าผู้มีทรัพย์มีอำนาจและชาติกำเนิดนั้นเลย เพราะเห็นว่าคนทุกคนไม่มีทรัพย์ติดตัวมาแต่กำเนิด สมบัติเป็นของมีประจำโลกน้อยทุกแห่งหนึ่ง ทั้งบุคคลและใจคิน ให้น้ำเมื่อเกิดมาแล้วยื่อมหาເຫຼັກຕົ້ນມາໃຫ້ດັກຕົ້ນມາໂປຣະວ່າ ทรัพย์ນີ້ໄກລ ໄກບໍ່ຢູ່ນູ້ໄວ້ຫາໄດ້ບໍ່ນາ ທົ່ວແຄວັນແຄນດິນ ມືສິນທຸກສດານ ຜູ້ໄດ້ໃຈຮ້ານນັ່ພານພົນນາ ແລະຄືອກະຍິຫວ່າ ໃຜ້ຮັນຈະນອນເຢັນ ໃຜ້ເຢັນຈະຄົນຕາຍເບີນຍານຳຮູ່ງຫວ່າໃຈ ໃຫ້ມີກຳລັງຂັ້ນແຈ້ງ

เข้าเป็นคนทรงหอดอกหนจริง ไม่เห็นແກ່ความลำบากທີ່ตนເຄຍພົນນາຮ້ອງความลำบากໃນນິ້ງຈຸບັນ ແລະความลำบากໃນหวັນນີ້ກວ່າຈະພບຂ້າງໜ້າ ປຸລຸກອໍານາຈແໜ່ງການພຶກຕົວເຫັນວ່າເຫັນທີ່ນີ້ກີລະເລິກລະນັ້ຍເຮັນທັນຊີວິຕາດ້ວຍງານທີ່ຄົນອື່ນແໜ້ນວ່າເຫັນທີ່ນີ້ກີລະເລິກລະນັ້ຍ ອາຍຸລຳແໜ້ງຂາແໜ້ນຂອງຄົນເອງກ້າ ແລະເອັນໄປເອງທຽບຍິນຄົນສິນໃນນິ້ງ ຮ້ອເອາເຈີນໃຫ້ນິ້ງຕົ້ນໄຕຕົກ ທີ່ນີ້ອູ່ຫົວທຸກຄືນທັນນັ້ນຮ້າວບຮ້າມມາເປັນສົມບັດຂອງຄົນໄຕນັ້ນມາກມາຍ ຈະເຮັງຮູ່ງເຮັງປ່າກູ້ແກ່ເພື່ອນນັ້ນ ພຶກເຫັນຫລັກສູນທີ່ເປັນນິກແຜ່ນແນ່ນຫາ ເຊັ່ນ ມີທີ່ດິນສໍາຮັບທຳເຮືອກສຸນໄວ່ນາ ມີອາຄາຮ

บ้านเรือนอุ่นหนาฝาด มีการงานเป็นล้ำเป็นสน โดยที่คนอื่นคาดไม่ถึง เพราะทุกคนเป็นเสมอมาสีดำซึ่งไม่มีใครกล้าแหง แต่เป็นม้าตัวชนะเลิกในที่สุด นี่คันมีชีวิตมาอับกลับไปรุ่งเรือง

๒. มีชีวิตมาด้อຍกลับไปเด่น ผู้เกิดมาไม่แกร็งสักตัวว่าโง่เกลียดความโง่เป็นกำลัง รักความฉลาดถั่งคงใจ ชอบความเป็นอิสรภาพยูเนี่ยนความโง่ยิ่งกว่า เห็นว่าความรู้ความฉลาดอาจอบรมให้เกี่ยวนหันกันได้ ดังพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๕ ว่า

๑ ฟูงชูนกำเนิดคล้าย	คลึงกัน
ให้ญี่ปุ่นแพศผิวพรรณ	ແກบ้าง
ความรู้อาจเรียนทัน	กันหมด
ยกเศษช่วดกระด้าง	อ่อนแก่ๆ ไห

อันที่จริง การเรียนเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ความฉลาด และความรู้ความฉลาดช่วยให้มีสมรรถภาพ ส่วนสมรรถภาพเป็นกำลังให้ทำการได้สะดวก การงานนั้นเป็นเหตุให้เกิดเงินมาเลี้ยงชีวิต เข้าได้กระหนนกัว การทำตนให้คืนด้วยการศึกษาและการงาน เป็นหนทางกัวหน้าไปสู่ปุ่มเด่น จึงจะมักเข้มน้อมบรมตนให้ฉลาด และสามารถ

โดยมิคำนึงถึงว่าใจจะถูกหูหมิ่นเย้ยหยันประการใด มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญตนให้คืนโดยลำดับ จนกลับเป็นคนเด่นในหมู่คนดี เก่งด้วยวิทยฐานะ เก่งด้วยทำแห่งหน้าที่และเก่งด้วยยศศักดิ์ได้ ไฟรักลับคงตัวเป็นผู้คุ้มครองน้อยนิยมสมพร ผู้เสนอ กันนับถือรักใคร่ ผู้ใหญ่เมตตา และไว้วางใจเชื่อในสมรรถภาพของเข้า นี่คันมีชีวิตมาด้อຍไปเด่น

๓. ชีวิตนาร้ายกลับไปดี ผู้มีนิสัยร้ายติดสันดานมา เป็นคนโลกทะลึ่งคงตั้งสองผ่างกิริยาจากเสียงกระดัง หยานกาย ลวนลมใจเจวกรรมให้ร้าย แต่รู้จักกลับตัวเป็นคนว่าง่ายสอนง่าย เมื่อมีผู้แนะนำพร้าสอนก็ยอมรับด้วยเหตุผล และรู้สึกผิดชอบช้ำคิ่ว่า คนดีแม้จนเสนาณ ไร้ศักดิ์หรือทรงกุสตาภัยยังเลิกถ้ากัวคนช้ำแม้มั่งคั่ง เก่งด้วยศักดิ์หรือทรงกุลเพราคนช้ำ ถึงจะมีทรัพย์รุ่งเรืองด้วยศรัทธาก็ต้องก้าวเป็นคุณแก่ตนและคนอื่นไม่ มิหนำซ้ำจะให้โทษแก่ตัวเองเตี้ยอึก

เมื่อเขารู้สึกอย่างนี้แล้ว ได้กลับตัวประพฤติเรียบร้อย มีกิริยาจากสุภาพ ใจสงบเสงี่ยม มีเมตตากรุณย์ อ่อนละมุนลงในพยายามปรับตัวเองให้เหมาะสมแก่โลกและธรรม ไม่ผัวคึ่งโลกฉุกธรรม

ให้ผันแปรมาสำหรับหมายแก่ตัว เป็นคนที่นักปลายทาง ยิ่งมั่นว่า การประพฤติให้ขอบแก่ทางโลกนิยมถูกกว่าทำทานอ่อนโยนใจตัวเอง แต่ การประพฤติให้ขอบแก่ทางธรรม ยังถูกกว่าทำเพียงให้ขอบแก่ทางโลก นิยม นี่คือมีชีวิตร้ายกลับไปดี

คณมาสว่างกลับไปเมื่อ **ชีวิตของคณมาสว่างกลับไปเมื่อนี้**
 ได้รับแสงสว่างหรือสูงนำก่อน นำชื่นใจด้วย เท่ภายในหลังกลับมีดหรือ ทรุดต่ำลง เหมือนคนลงหลุมลึกหรือเข้าห้องมืดน่าทุเรศยิ่งนัก มี ลักษณะอยู่ ๓ ประการ

๑. **ชีวิตมารุ่งเรืองกลับไปอัน ผู้เกิดมาบนกองเงินกองทอง** อาศัยรั่มเงาของพ่อแม่เชิดชูให้มีหน้ามีตา และอยู่เย็นเป็นสุขชั่วนาน สร่ายุรูปประจำประสงค์สิงได้สมประสงค์ทุกอย่าง แต่เขาเป็นผู้ดูท ประมาณ ถูกน้อมให้เพลินด้วยความมั่นคงของพ่อแม่ เพลินอาจนหลง และหลงจนเหลิง อันเหลิงนี้คือเสียคน เขาจ่าจะสนใจศึกษาและทำงาน ให้เกิดผลประโยชน์ ให้พลไปโปรดอย่างมุขเหตุเครื่องฉบับหาย กล้าย เป็นเสือเจ้าชู้ทัวเก่ง เป็นนกเลงสุราคัวยง เป็นนกหลงการพนันตัวถือ ขอบนับถือคนชัวเป็นมิตรแท้

ชีวิตของเขารุ่งเรืองมากกอบอันเช่นนี้ ตัวเขาก็ยุบลงเหมือนผัก นั่ง กล้ายเป็นคนหมดกำลังอ่อนแอด กระบวนการเปลี่ยนแปลงให้ใจ หันการงานให้โถงแก่ร่างกาย ทำลายสุขภาพอนามัย มองไม่เห็นว่า การงานแม้จะยากแสนยาก หนักแสนหนักก็เป็นเครื่องเจริญนำมายัง ความสุขสำราญ เมื่อได้รับทรัพย์มีรถจากพ่อแม่แล้วก็ครองทรัพย์ไว้ ไม่อยู่ ผลลัพธ์ไปในอย่างมุขเสียห่มด้วย ลงเป็นคนตกยากได้ใน คำว่า ผู้ดีกลับตกยาก เพราะชีวิตรุ่งเรืองมาแล้วได้กลับตกอับจมหายไป นี่คือมีชีวิตมารุ่งเรืองกลับไปอัน

๒. **ชีวิตมาเด่นกลับไปค้ออย ผู้เกิดมาในกระถุกที่พ่อแม่เก็บ เด่นด้วยวิทยฐานะ เด่นด้วยความสามารถ แห่งหน้าที่ และเด่นด้วยศักดิ์ หาดแต่เข้าประมาทหลงมาย มาในปมเด่นของกระถุกหลวงค์ หารู้สึก ไม่ว่าการศึกษาและการงานเป็นสิ่งจำเป็นแก่ปมเด่นของตน ที่จริง การศึกษาคือการสร้างความฉลาด และการงาน คือการสร้างสมรรถภาพ ไว้เพื่อเผชิญกับสถานการณ์แห่งชีวิต ความฉลาดและสมรรถภาพ นี่แหละคือ เหตุแห่งปมเด่นของคน แต่เขามีสนใจที่บำเพ็ญตนให้ ฉลาดและมีสมรรถภาพ ดีแต่เมืุ่งมั่นสนุกสนานเพลิดเพลินจนเลยเกิด**

เมื่อเข้าเกิดมาในรั่มเงาของป่าเด่นแล้ว น่าจะสร้างตนเองให้เด่นยิ่งขึ้น แต่กลับหลงเหลินไม่เอาการเรางานอะไรเลย ถือมีกว่าป่าเด่นที่เราอาศัยอยู่เป็นของพ่อแม่ เกิดกำเริบสำคัญเอาว่าเป็นป่าเด่นของตน มัวดูกันอื่นด้วยทางหน้า ดูด้วงด้วยทางหลัง ประมาณตนจนเกินค่าของตน เที่ยวเรารักมีสักก็ครึ่งของพ่อแม่ไปกว่าทั่วที่เด่นให้เป็นเรื่องขัน สำหรับเพื่อนบ้านเข้าแย้มสรวณเล่น เมื่อสั้นพ่อแม่แล้ว ป่าเด่นนั้นก็หายไป ป่าด้อยที่อยู่ในตัวจะผุดขึ้นมาแทนที่และกดกันให้ขาดอีกสอง ตัวอย่างล้มลง ได้ในคำว่ากระเบื้องจะเพื่องฟุ่มอยน้ำเต้าหันน้อยจะถอยงาม นี่คนมีชีวิตมาเด่นกลับไปด้อย

๓. ชีวิตมาเด่นไปร้าย ผู้เกิดมาพิณสัยคีเรียบร้อย หากแต่เป็นคนใจเบาเชื่อง่าย คนเราจะอยู่ในโลกนี้คนเดียวหาได้ไม่ ต้องอยู่ร่วมกันมีการงานคิดคอกัน คบค้าสมาคมกันเป็นเพื่อนฝูง แต่เพื่อนนั้นลักษณะ เป็นคงพื้นอ่องบ้าง คงศักรูบ้าง เราจะตีหรือเสียย้อมอยู่ที่เพื่อน โบราณเจว่า คบพาลพาลพาไปหาผิด คบบังทิศาบังคิษาไปหาผิด หรือคบพาลมากลั่นทับตนคน คบบังทิศให้ผลจนวันตาย

คนนิสัยใจเบาเชื่อง่ายนี้ แม้จะมาคีแล้ว เนื่องมิตรสหายซักจุ่งไปในทางชั่วนิบหาย ก็พลอยตามง่าย แน่นอน การคบกันใกล้ชิดสนิทสนมนี้ ย่อมทำให้คนใจเบาเปลี่ยนอธิราชย์ใจคอได้ง่าย มีคำอันนี้ว่า เพราจะคนทำต้อยจึงจริกนิสัยคือyleื่อมคัวยathamกัน กือเข้าไถกลายเป็นเสือเจ้าชู้ เป็นนกลงสุรา เป็นนกเล่นการพนัน หรือเป็นนกลงโถ ใจโดยเที่ยวหลอกหลวงที่ซิงวังรัว ลักษณะ จีปลันฉั้วราชภรรบังหลวง ประพฤติทุจริต ตามเพื่อนได้ทุกประการ นี่คนมีชีวิตมาเด่นกลับไปร้าย

คนมาสว่างไปสว่าง ชีวิตของคนมาสว่างไปสว่างนี้ นับว่าเป็นชั้นคีเลิก เข้าเกิดมาเป็นลูกชายหญิงของพ่อแม่ได้ พ่อแม่นั้นจะเย็นใจยิ่ง หากชายใดเป็นสามีของหญิงใดหรือหญิงใดเป็นภรรยาของชายใด หญิงนั้นชายนั้นจะสนับนิ่ง หายร้อน และได้เป็นพ่อแม่ของคนใดก็จะเป็นเกียรติของคนนั้น โดยลักษณะมีอยู่ ๓ ประการ

๑. ชีวิตมารุ่งเรืองไปรุ่งเรือง ผู้เกิดมาบันก่องเงินกองทอง มีกระถุงมั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยทรัพย์สินและเป็นคนไม่ประมาท ถึงพ่อแม่จะหาไม่แล้วก็สามารถดำรงวงค์กระถุงไว้ได้ รู้จักรองทนกรองคนและ

ครองทรัพย์ ตั้งตนเป็นพ่อบ้านแม่เรือนที่มีศรัทธา ถ้าเข้าเป็นชานา
ชาสวน หรือชาวค้า ก็รักษาที่นาที่สวนหรือการค้าให้คงอยู่และ
ปรับปรุงให้ดี เนماแก่กำลังเทศะ ผลิตผลให้คุณรายได้เพิ่มขึ้น รู้จัก
แบ่งผลรายได้ให้มีรายเหลือ จำกัดรายจ่ายให้สมดุล ตามหางของที่หาย
ให้ร่วยังอยู่หรือหายไป และบรรณาธิการค้าให้กลับใช้ได้ สร้าง
ฐานะให้เจริญยิ่งขึ้นตามลำดับนี้ทรัพย์สมบัติมากมาย เกอกลับภิกิจการ
บ้านเมืองให้ความฐานะของตน นักนิมช์ความร่วงเรื่องไปรุ่งเรื่อง

๒. ชีวิตมาเด่นไปเกิน ผู้เกิดมาในกระกลที่เด่น คือ พ่อแม่
เด่นกวัยวิทยฐานะ เด่นกวัยคำแห่งหน้าที่ เด่นกวัยศักดิ์ เมื่อ
เข้าเกิดมาเด่นแล้วก็ไม่ประมาท ถือความฉลาดและสมรรถภาพเป็น
คลั่งหมาที่สะสมปมเด่น ตั้งใจบำเพ็ญตนให้มีวิทยฐานะแล้วเอาใจใส่
มุ่งมั่นทำการให้เกิดสมรรถภาพปรากฏแก่วงงาน จนได้คำร้องคำแห่ง
หน้าที่และยกศักดิ์สูงขึ้นโดยลำดับ นักนิมช์ชีวิตเด่นไปเกิน

๓. ชีวิตมาดีไปดี ผู้เกิดมา มีนิสัยดี มีวิริยะสมประกอบ
ทุกส่วน เมื่อยุ่งใจบำเพ็ญประโยชน์ ไม่เบียดเบียนคน และคนอื่น
ให้เดือดร้อน แม้มีอำนาจวาสนา ก็ไม่ใช้อำนาจนั้นทำความชั่วเสียหาย
ทำเท็จความดี เมื่อไปแล้วมีแต่คุกคามบ่นเสียหาย ไม่มีการแข่งชัก
หักกระดูกตามหลัง นักนิมช์ชีวิตไปดีมีดี

สรุปความว่า ชีวิตมาอับไปอับ ชีวิตมาด้อยไปด้อยและชีวิต
มาร้ายไปร้าย นิชีวิตของคนมีดีไปมีด ชีวิตมาอับกลับไปรุ่งเรื่อง
ชีวิตมาด้อยกลับไปเกิน และชีวิตมาร้ายกลับไปดี นิชีวิตของคนมีด
กลับไปสว่าง ชีวิตมารุ่งเรื่องกลับไปอับ ชีวิตมาเด่นกลับไปด้อย
และชีวิตมาดีกลับไปร้าย นิชีวิตของคนมาสว่างกลับไปมีด ชีวิตมา
รุ่งเรื่องไปรุ่งเรื่อง ชีวิตมาเด่นไปเกิน และชีวิตมาดีไปดี นิชีวิตของ
คนมาสว่างไปสว่าง

วิธีชีวิตของคน ๔ จำพวก เมื่อนำเปรียบเทียบกันจะเห็นความ
เหลื่อมล้ำค่าสูงกว่ากันได้ว่า ชีวิตของคนเรามีคนนำ gelely กพิลึก ชีวิต
บางคนมีดกลับไปสว่างน่าชื่นชม ชีวิตของคนมาสว่างกลับไปมีด
นำบัดสัญนัก ส่วนชีวิตของคนมาสว่างไปสว่าง บันทึกย้อม
ยกย่องสรรเสริญ นับว่าเป็นชีวิตที่มีค่าควรแก่การนับถือเป็นแบบอย่าง
ดำเนินตาม

ท่านสาธุชนหงษ์หลาย ถ้าหากบางท่านได้มานิคแล้วขออย่ากลับ
ไปมีดอีก แม้ท่านผู้มาสว่างซึ่งเป็นโฉคลาภของชีวิตแล้วก็ต้องอย่าเวะ
ไปสู่มีดอันเป็นเคราะห์ร้ายของชีวิตเลย จ้าไว้เดียวว่าเราเกิดมาไม่เพื่อ

เข้าใจชีวิต แต่เพื่อแสงหานความสุขจากชีวิต เมื่อเราประสบสิ่งที่ให้เกิดความสุขในระยะอันสั้น ก็ควรกระทำในสิ่งอันทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนและคนอื่น เพราะความสุขของเรามาจากความสุขของคนอื่น กวัย จงดำเนินชีวิตขึ้นสู่แคนส์ว่างโดยวิธีการอันเด่นไปด้วยเหตุผล และถูกชอบให้เป็นชีวิตที่มีส่วนร่วม อุ่นส่วนร่วมและไปส่วนร่วมตลอดเวลา อย่าลืมว่าวิธีการที่เด่นก็คือการอันเด่นกับกิจกรรมที่มีส่วนร่วม กับพ่อ娘ก็จะคงด้วยความบกพร่อง

“ขอให้ส่วนดีของหนังสือเล่มนี้ คงคลบบันดาลให้ท่านผู้อ่านทุกท่าน ที่ได้ปฏิบัติตามคำแนะนำนี้มีอายุยืน สมใจปรารถนาด้วย เทอญ”

คติกรรมฐาน

กินน้อย นอนน้อย พูดน้อย ทำความเพียรมาก
จริงอยุทธ์ ด้วยทรายละเอียด เป็นพระอยุทธราช
เรียนให้รู้ ดูให้จำ ทำให้จด

พิพิธภัณฑ์ หัตถกรรมการพิพิธ ลพบุรี
380 ถนนราษฎร์บำรุง โทร. ๔๑๑๘๙๐
นายสันติ หัตถกรรม ผู้อำนวยการ